

Modern Türklük Araştırmaları Dergisi

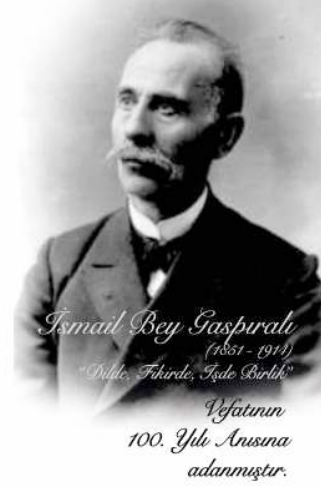
Cilt 11, Sayı 1 (Mart 2014), ss. 176-207

DOI: 10.1501/MTAD.10.2014.1.11

Telif Hakkı®Ankara Üniversitesi

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü

Kırgız Türkçesinde Nk-Sorularının Cevapları

Aysel Baytok

Pamukkale Üniversitesi (Denizli)

ÖZET

Kırgız Türkçesinde sorular temel olarak soru kelimeleri, soru parçacıkları ve vurgu vasıtasıyla yapılır. Kırgız Türkçesinde *kim* "kim", *emne* "ne", *kayda* "nerede", *kaç* "kaç", *kaçan* "ne zaman" vb. soru kelimeleriyle yapılan sorulara nk-soruları denir. Bağlam ve vurguyla bağlantılı olarak şüphe, merak, tehdit, yargı, alay, heyecan, aşağılama, yeme, izin isteme, rica, tavsiye, öneri, emir gibi anlamları da bildirebilen nk-sorularının temel işlevi bilgi almaktır. Bu bilgi sorunun cevabı vasıtasıyla sağlanır. Soru incelemelerinde sorular kadar cevaplar da önemlidir. Çünkü sorunun gerçek anlam ve işlevi cevabı ile ortaya çıkmaktadır. Soru türüne göre cevaplanma şekli de değişmektedir. Nk-soruları bilgi isteyen sorular olduğu için mutlaka cevap bekler. Nk-sorularının basit nk-soruları, çoklu nk-soruları, yansımali nk-soruları, retorik nk-soruları ve nk-bildirme soruları olmak üzere farklı türleri vardır. Bu soru türlerinin olumlu-olumsuz ve gerçek-sözde oluşlarına göre cevaplanma şekilleri de değişebilmektedir. Ayrıca nk-sorularında soruyu soranın verdiği cevaplar ve cevaba karşı verilen cevaplar da görülmektedir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Kırgız Türkçesi, nk-soruları, nk-sorularının cevapları.

ABSTRACT

In Kirghiz Turkish, interrogatives are basically made via question words, question fragments and stress. In Kirghiz Turkish, interrogatives made with question words such as *kim* "who", *emne* "what", *kayda* "where", *kaç* "how much", *kaçan* "when" etc. are called wh- questions. Considering the context and the stress, the basic function of wh- questions is to elicit information as well as involving such meanings as suspicion, curiosity, threat, judgement, mockery, excitement, insultation, satire, asking for permission, request, advice, suggestion, and giving commands. This information is obtained by means of the answer of the question. In the analysis of interrogative, answers are as significant as questions, because the real meaning and the function of the question can be obvious only after the answer itself. The way answer is given is determined by the question type. Wh-questions definitely require an answer since they are

formed to get information. Wh-questions can be divided into several types including simple, multiple, echo, rhetoric and declarative wh-questions. The way these question types are answered depends on their being affirmative or negative and active or passive. In addition, in wh- questions, it is possible to see the answers given by the questioner and the answers given as a response.

KEY WORDS

Kirghiz Turkish, wh-questions, answers of wh-questions.

1. Giriş

Hayatın neredeyse bütün alanlarında oldukça etkili olan *soru* genel olarak, “bilinmeyen ya da kısmen bilinen bir konu hakkında bilgi almak üzere kullanılan dil bilgisel ifadeler” (Baytok, 2013: 1) şeklinde tanımlanabilir. Soru cümleleri sadece bilgi edinmek amacıyla kullanılmaz. Soru bir duyguyu, düşünceyi ifade etmek, rica etmek, emir vermek, teklifte bulunmak, şikâyet etmek, davet etmek, istekte bulunmak, soru yoluyla bir cevap vermek vb. amaçlarla da yaygın olarak kullanılır. Bununla birlikte soru cümleleri temelde cevap isteyen bir cümle şeklindedir.

İnsanlık tarihiyle birlikte başlamış olan soru, günlük hayatın devamı, işlerin yürütülmesi, eğitim, iletişim, sohbet vb. tüm eylemlerin gerçekleştirilmesinde, yani yaşamın her alanında oldukça önemli bir işleve sahiptir. Ancak soru incelemelerinde soru cümleleri kadar soruya verilen cevaplar da son derece önemlidir. Çünkü sorunun gerçek anlamı ve değeri, ancak bağlam içinde ve cevabı vasıtasıyla tam olarak ortaya konabilir. Konuşur bir cevap mı bekliyor, kendisi bir düşüncesini mi belirtiyor, rica mı ediyor ya da emir mi veriyor? Tüm bu sorular cevabı ile ortaya çıkacaktır. Örneğin:

(1) Bu ne?

(1)'deki sorunun türü ilk bakışta anlaşılabilir. Eğer cevap örneğin *Son yazdığım makale*. şeklindeyse soru gerçek bir nk-sorusudur. Ancak ortamın dağınık olduğunu gören biri, orada bulunanlara bu soruyu yöneltiyorsa, o zaman soru cevap beklemeyen ve öfke ifade eden bir retorik soruya dönüşecektir. Konuşmada bu iki tür soru arasındaki anlam farkı vurgu yoluyla da ayırt edilebilir.

Dolayısıyla pek çok araştırmacı (Harrah, 1984; Karttunen, 1977; Hamblin, 1971; Belnap, 1983; Graeser, 1985) soru incelemelerine cevaplardan başlamıştır. Bir sorunun genellikle pek çok cevaba sahip olduğu varsayılmış ve bunun için *olası cevaplar* (possible answers) kavramı geliştirilmiştir (Harrah, 1984; Karttunen, 1977; Hamblin, 1958; Belnap, 1983; Graeser, 1985; Rohde, 2006; Han, 2000). “E/H (Evet/Hayır) soruları durumunda daima iki olası cevap vardır: *evet, hayır*. Nk-sorularında ise daima daha çok olası cevap vardır” (Aloni&Butler&Dekker, 2007: 6). Olası cevaplar doğru ve yanlış olmak üzere her tür cevabı içerir.

Cevap incelemelerinde başvurulan yollardan biri, olası cevapların bazı temel kategorilerinin belirlenmesi olmuştur. Bunlar arasında *doğrudan cevaplar* (direct answers) (Åqvist, 1973; Belnap&Steel, 1976; Harrah, 2002; Kubiński, 1980; Wiśniewski, 1997), *uygun cevaplar* (proper answers) (Ajdukiewicz, 1974; Aloni&Butler&Dekker, 2007), *kısmî cevaplar* (partial answers) (Wiśniewski, 1995), *kesin cevaplar* (conclusive answers) (Hintikka, 1983), *tam cevaplar* (full answers) (Aloni&Butler&Dekker, 2007), *eksiksiz cevaplar* (complete answers), *tam eksiksiz cevaplar* (just-complete answers), *eksik cevaplar* (incomplete answers), *düzeltilici cevaplar* (corrective answers), *eksiltili cevaplar* (elliptical answers) (Teschner&Evans, 2007), *kısa cevaplar* (minimal answers) (Hualde, 1992: 24; Kornfilt, 1997: 39); *olumsuz cevaplar* (negative answers), *dolaylı cevaplar* (indirect answers) (Piwek, 1997: 3) gibi cevap türleri tanımlanmıştır.

Doğrudan cevaplar soru için tam ve tamamen yeterli olan, sorunun istediği şeyi tam olarak veren, istenen şeyden ne daha az ne daha fazla bilgi vermeyerek soru için doğrudan ve tam olarak cevaplayıcı olan cevaplardır (Harrah, 1963: 26; 2002: 1; Belnap, 1969a: 124).

Green&Carberry (1992: 64-71) soruların cevaplarını *doğrudan* (direct) ve *dolaylı* (indirect) olarak ikiye ayırmıştır. Buna göre doğrudan cevap, açık bir kutup terimi (evet, hayır) içeren bir cevaptır. Dolaylı cevap ise *evet* veya *hayır* sözlerini içermeyip bunların anlamını veren başka bir cevap olarak sınıflandırılmıştır. Piwek (1997: 3) ise dolaylı cevabı, soruyu kendi sözcükleriyle doğrudan değil, farklı bir bilgiyle dolaylı biçimde cevaplayan cevap olarak gösterir. Örneğin:

- (2) a. A: Mary'nin arabası nerede? (Where is Mary's car?)
b. B: Mary evde. (Mary is at home.) (Piwek, 1997: 3)

(2b)'deki *Mary evde.* cevabı, *Eğer Mary evdeyse arabası da garajdadır.* anlamına geldiği için arabanın nerede olduğunu dolaylı biçimde cevaplamış olur.

Piwek'a (1997: 3) göre olumsuz cevap ise, soruyu cevap olmayan bir cümleyle cevaplamak anlamına gelir. Örneğin:

- (3) a. A: Mary nerede? (Where is Mary?)
b. B: O evde değil. (She is not at home.) (Piwek, 1997: 3)

Kısa cevap, sorunun tamamını tekrarlamayıp sadece sorulan ögeyi açıklayan ya da sadece onay ya da ret sözcüklerinin kullanıldığı cevap olarak tanımlanabilir. Kısa cevap için *minimum answer* (Hualde, 1992), *elliptical answer* (Teschner& Evans, 2007), *short answer* (Ginzburg&Sag, 2000) gibi farklı terimler kullanılmıştır. Bir nk-sorusu için kısa cevap sorudaki nk-kelimesini karşılayan cevaptır:

- (4) a. A: Ahmet saat kaçta gelecek?
b. B: Üçte.
c. B: Üçte gelecek.

d. B: Ahmet saat üçte gelecek.

Yukarıdaki (4d), (4b)'deki cevap cümlesinin tam şeklidir. Ancak bir doğal Türkiye Türkçesi konuşuru asla son şekli (4d) tercih etmeyecektir.

Soru türlerine göre cevaplar da farklılık gösterir. Nk-soruları mutlaka cevap isteyen sorulardır ve E/H soruları gibi kısa olarak cevaplanamaz; çünkü bu soruların olası cevapları bir bilgi içermektedir ve bu bilgi açıklanmalıdır. Nk-sorularında cevap, sorudaki nk-sözcüğüne karşılık gelen ögeyi içeren ve açıklama yapan geniş kapsamlı bir cevaptır. Bununla birlikte tek kelimelik kısa cevaplara da rastlanmaktadır.

- (5) a. A: Alper **nereye** gitti?
b. B: **İstanbul'a**. (Alper **İstanbul'a** gitti.)

(5b)'deki cevapta, sorudaki *nereye* nk-kelimesini karşılayan *İstanbul'a*. yer almıştır. Soru, tercihe bağlı olarak kısa veya uzun şekilde cevaplanabilir.

E/H soruları durumunda *evet* ve *hayır* olmak üzere daima iki olası cevap vardır. Ancak bunların yanı sıra *bilmem*, *belki*, *olabilir* gibi sözlüksel ögeler ya da sorulan ögenin tekrarı da cevap olabilir:

- (6) a. A: Misafirlerin geldi **mi**?
b. B: **Evet. / Hayır. / Geldi. / Gelmedi.**

Burada *Bilmem*. cevabı uygun değildir. Çünkü mantıksal olarak iştirin misafirinin gelip gelmediğini bilmemesi mümkün değildir.

Ve, veya, yoksa gibi bağlaçlarla bağlanan seçmeli sorular *bı* soru parçacığıyla oluşturulmasına rağmen E/H soruları gibi *evet* veya *hayır*'la cevaplanamaz. Bu sorularda cevap, seçeneklerden biri, her ikisi veya hiç biridir. Bu tür sorular, bağlanma şekline göre cevaplanır. Higginbotham'dan alınan örnekler şöyledir:

- (7) a. *Yarın (hava) iyi olacak mı ve eğer iyi olursa pikniğe gidecek misin?*
(Will it be nice tomorrow, and will you go on picnic if it is?)
b. *Mary mi mutlu yoksa John mu mutlu? (Is Mary happy or is John happy?)* (Higginbotham, 2003: 394)

Higginbotham'ın analizine göre (7a)'daki gibi seçmeli sorular, sorunun her iki bölümünü de cevaplayan ifadelerle cevaplanır. (7b)'deki gibi seçmeli sorularda ise seçeneklerden biri cevap olarak belirtilir.

Kesin bir cevabı olan soru cümlelerinin yanı sıra cevap istemeyen, konuşurun duygusunu, düşüncesini ifade etme, bir durumu veya bir olayı vurgulama amacıyla oluşturulmuş soru cümleleri de mevcuttur. Bu tür retorik sorular aslında kendisi bir cevap niteliğindedir ve genellikle onay beklemektedir:

- (8) **Kim** dedi sana gel diye?

(8)'deki soruda Sana kimse gel demedi, gelmemeliydin, gelmeyecektin. anlamı gizlidir.

Sorunun cevaplanıp cevaplanmayacağını ya da nasıl cevaplanacağını etkileyen bir başka etken de sorunun nasıl anlaşıldığıdır. Yanlış bir anlama, uygunsuz cevaplara yol açmakta, bu da sorunlara neden olabilmektedir. Cevap veren, bir soruyu yorumlarken dil bilgisini kullanır. Bunun yanı sıra konuşurun tonlaması, beden dili, jest ve mimikleri de sorunun doğru anlaşılmasında önemlidir. Galambos&Black şu örneği verir:

- (9) *Sam akşam yemeğini niçin Copper Beech Restorant'ta yedi? (Why did Sam eat dinner at the Copper Beech Restaurant?)*
(Galambos&Black, 1985: 157)

Galambos&Black'in (9)'daki soruyu analizi şöyledir: Eğer alıcı sorunun "Sam'in yemek yeme sebebi" hakkında olduğunu düşünürse, onun aç olduğu için orada yediği cevabını verebilir. Eğer soruyu "Sam'in niçin bu restorantı seçtiği" şeklinde anlarsa "Sam'in bunun iyi bir restorant olduğunu duyduğu ve onu denemek istediği" şeklinde cevaplayabilir. Eğer soruyu "Sam'in evde yemek yerine niçin restorantta yediği" şeklinde anlarsa "Sam'in karısının şehir dışında olduğu ve yemek pişiremediği" cevabını verebilir. Bu örnekler, verilecek cevabın sorunun nasıl yorumlandığına ve kullanılan düşünce sistemine doğrudan bağlı olduğunu açıkça göstermektedir.

Nk-soru ve cevap cümleleri arasında hem anlam hem de yapı bakımından uygunluk olmalıdır. Anlam bakımından soruda hangi öge sorulmuşsa cevap bununla ilgili olmalı; yapı bakımından ise cümleler arasında zaman uygunluğu bulunmalıdır:

- (10) a. A: İstanbul **ne zaman** fethedildi?
b. B: **29 Mayıs 1453'te** fethedildi.
c. B: *İstanbul'u **II. Mehmet** fethedecek.

(10a)'da olayın zamanı sorulduğu için (10b)'de tarih belirtilmiş, soru geçmiş zamanda sorulduğu için cevap da yine geçmiş zamanda verilmiştir. (10c)'de ise zaman sorulduğu hâlde kişi belirtilmiş ve cümle geçmiş zaman yerine gelecek zamanda çekimlenmiştir. Dolayısıyla (10c) soru için doğru bir cevap değildir.

2. Kırgız Türkçesinde Nk-Soruları

Kırgız Türkçesindeki soru cümlesi türlerinden (E/H soruları, seçmeli sorular, onay soruları, yansımali sorular, retorik sorular, bildirme soruları) biri olan nk-soruları¹

¹ Türk dilindeki (dolayısıyla lehçelerindeki) soru kelimelerinin (*ne/emne* 'ne', *kim* 'kim', *kaç* 'kaç', *neçe* 'kaç', *kaçan* 'ne zaman', *kayda* 'nerede', *kaydan* 'nereden', *kaysı* 'hangisi' ...) baş harfleri dikkate alınarak soru kelimeleri için *nk-kelimeleri*, soru kelimeleri ile yapılan sorular için de *nk-soruları* kısaltması kullanılmıştır.

emne/ne “ne”, *kim* “kim”, *kayda* “nerede”, *kanday* “nasıl” gibi soru kelimeleri kullanılarak yapılan soru cümleleridir (Baytok, 2013: 466).

Kırgız Türkçesinde nk-sorusu yapımında kullanılan soru kelimeleri şunlardır: *kim* “kim”, *ne/emne* “ne”, *emne için* “niçin”, *emne sebeptiüü* “ne sebeple”, *emnelikten* “neden”, *kaysı* “hangi, hangisi” *kaysı kezde* “hangi zamanda/ne zaman”, *kaysı cakta* “hangi tarafta/nerede”, *kaçan* “ne zaman”, *kaçantan beri* “ne zamandan beri”, *kaçanğa çeyin* “ne zamana kadar”, *kayer-* “nere-”, *kayerge* “nereye”, *kayerge çeyin* “nereye kadar”, *kanday* “nasıl”, *kanday maksatta* “ne amaçla”, *kantip* “nasıl”, *kaysı/kay* “hangi/hangisi”, *kança* “kaç”, *neçe* “kaç/ne kadar”, *kayda* “nerede”, *kana* “hani/nerede”, *kaydan* “nereden”, *kay ubakta* “hangi vakitte/ne zaman” (Caparov, 1979: 22; KATG, 1980: 265, 283-284; KTG, 1964: 164; Abduvaliyev&Sadıkov, 1997: 146; Hebert&Poppe, 1963: 43-44).

(11) a. A: *Tür kalemdi emne kılal eleñ?* (Renkli kalem **ne** yapacaktın?)

B: *Süröt tartam.* (Resim çizeceğim.)

A: *Kimdin sürötün?* (**Kimin** resmini?)

B: *Aldı menen mışığımdın sürötün tartam.* (Öncelikle kedimin resmini çizeceğim.) (KE, s.83)

b. A: *Oy, sen kayda alıp baratasıñ?* (Hey, sen **nereye** götürüyorsun?)

B: *Sarayğa.* (Ahıra.) (A, s. 173)

(11a-b)'deki nk-soruları gerçek soru cümleleridir ve cevap beklemektedir. (11a)'da renkli kalem isteyen çocuğa büyükannesi kalem ne yapacağını sorar. Çocuk resim çizeceğini söyleyince büyükanne bu sefer kimin resmini çizeceğini sorar. Çocuk kedisinin resmini çizeceğini söyleyerek cevap verir. (11a)'daki *emne* ile oluşturulan ilk soru, yüklem ve diğer yardımcı öğelerin yer aldığı tam bir sorudur ve eylemi sormaktadır. *Kimdin* ile kurulan ikinci soru ise eksilteli bir sorudur. Nesnenin sorulduğu sorunun D-yapıdaki tam şekli *Kimdin sürötün tartasın?* (Kimin resmini çizeceksin?) şeklindedir. (11b)'deki soru saman taşıyan bir kişiye sorulmuştur. İştir (samarı) ahıra götürdüğünü söyleyerek kısa cevap vermiştir. Burada hem soru hem cevap, tam olarak açık değildir. Yerin sorulduğu soruda ne götürüldüğü belsizdir. Götürülen nesnenin saman olduğu bağlamda, sorudan önce verilen bilgiden anlaşılmaktadır. Cevap cümlesi de eksilteli yapıya sahiptir. Cümlelerin tam şekli *Sarayğa alıp baram.* (Ahıra götürüyorum.) şeklindedir.

3. Nk-sorularında Cevap

Nk-sorularının anlamı, tam olarak neyi ifade ettiği, nk-kelimelerinin ifade ettiği şahıs, yer, sıfatsal özellik vb. genellikle tek başlarına anlaşılmaz. Onların somut anlamı ancak iştirin cevabı vasıtasıyla ortaya çıkar:

- (12) a. A: *Aksakal, açınız. Üşüp kettik.* (Aksakal, açınız. Üşüdüük.)
B: *Siler kimsiŸer?* (Sizler kimsiniz?)
A: *Öz kişilerbiz.* (Sizdeniz.) (AKE, s. 91)
b. A: *Ata, emme için kişiler cetiŸpeyt?* (Baba, niçin kişiler yetişmiyor?)
B: *KolhozduŸ çöptön baŸka da kıçap turğan iŸteri köp.* (Kolhozun samandan baŸka da yapılacak iŸleri çok.) (KE, s. 48)

(12a)'da çok soğuk bir kış gecesinde büyükanne, büyükbaba ve bir torunun uyumaya hazırlandığı bir sırada kapı çalınır. Dışarıdaki kişiler ihtiyarın kapıyı açmasını isterler. İhtiyar kim olduklarını sorar. Konuşurun sorusunun iŸitirin mesleğini mi, adını mı, nereli olduğunu mu sorduğu tek başına belli değildir. Ancak *Sizdeniz.* şeklindeki cevap vasıtasıyla, konuşurun gelenlerin tanıdık mı, yabancı mı olduklarını sorduğu anlaşılmaktadır. (12b)'de çiftlikte çalışan bir ihtiyar yanındaki gence iŸin çok olduğunu, iŸçilerin yetişmediğini söyleyince genç, iŸçilerin neden yetişmediğini sorar. Konuşurun sorusunda kişiler neye yetişmemektedir, yetişememe durumu ne ile ilgilidir? Bütün bu sorular cevap vasıtasıyla ortaya çıkmaktadır. İŸçilerin bir çiftlikte saman taşıma iŸinde çalıştıkları, kolhozda baŸka pek çok iŸin de yapıldığı, bu nedenle de iŸçilerin iŸlere yetişemedikleri iŸitirin cevabından anlaşılmaktadır.

Nk-sorularının cevapları, nk-soru türlerine göre farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle ayrı ayrı ele alınması faydalı olacaktır.

3.1. Basit nk-sorularında Cevap

3.1.1. Olumlu gerçek basit nk-sorularında cevap

Olumlu gerçek basit bir nk-sorusu mutlaka cevap bekler. Nk-sorularında cevap, soru kelimesinin sorduğu ögeyi açıklayan bir cevaptır. Bu tür sorular pek çok olası cevaba sahiptir ve olası cevaplar doğru-yanlış, uzun-kısa, doğrudan-dolaylı vb. her tür cevabı içerir. Dolayısıyla cevap, iŸitirin tercihine göre şekillenir. Bununla birlikte olumlu gerçek basit nk-sorularında cevap genellikle bir açıklama biçimde görülür:

- (13) a. A: *Munu emme kılam?* (Bunu ne yapacağım?)
B: *Mobul cerge koygula.* (Şu yere koyun.) (KE, s. 189)
b. A: *Menin buyerde ekenimdi kantip bildiŸ?* (Benim burada olduğumu nasıl anladın?)
B: *Kitepkanadan kelatkam. Karasam coldo senin maŸinerdiŸin izi catat.* (Kütüphaneden geliyordum. Bir de baktım ki yolda senin arabanın izi duruyor.) (D, s. 329)
c. A: *CeriŸer kanday eken?* (Yeriniz nasılmış?)
B: *Sonun. Bütündöy ele sarı topurak, cumŸak.* (Güzel. Tamamen sarı toprak, yumuşak.) (MU, s. 38)

(13a-c)'deki sorular olumlu gerçek basit nk-sorularıdır. İki çocuk arasında geçen (13a)'daki diyalogda soru, yuvasından düşmüş bir leylek yavrusuyla ilgilidir. Çocuklardan biri yavruyu ne yapacağını sorar, diğeri de bir yer göstererek oraya koymasını söyler. Sorunun cevabı *ne yap-* soru ögesini açıklayan bir cevaptır. (13b)'de kamyon şoförü olan genç sevdiği kızı görebilmek için evlerinin etrafında dolaşmış, ancak göremeyip tekrar yola düşmüş ve bir süre sonra ne yapacağına karar veremeyip arabasını durdurmuştur. O sırada konuşur birden karşısında sevdiği kızı görünce şaşkınlıkla yukarıdaki soruyu sormuş, kız da nasıl anladığını cevapta uzun şekilde açıklamıştır. (13c)'de köylüler su kanalı açma işinde çalışırken bir adam gelip toprağı kasederek yukarıdaki soruyu sorar. Çalışanlardan biri toprağın nasıl olduğunu uzun şekilde açıklayarak cevap verir.

Kırgız Türkçesinde olumlu gerçek basit nk-soruları genellikle uzun şekilde cevaplanmakla birlikte, sorunun tam olarak tekrarı şeklindeki tam cevaplar çok nadir görülür:

- (14) a. A: *Senin atın kim, bayke?* (Senin adın **ne**, ağabey?)
B: *Menin atım İliyas.* (Benim adım İliyas.) (D, s. 377)
- b. A: *Er kumarın kim cazat, ceñe?* (Erin arzusunu **kim** yerine getirir, yenge?)
B: *Er kumarın kuş cazat, uul.* (Erin arzusunu kuş yerine getirir, oğul.) (KEC, s. 47)

(14a-b)'deki soruların cevapları sorudaki tüm ögelerin tekrarlandığı tam cevap karakterine sahiptir. (14a)'da bir adam kaza yapıp yaralanmış, başka bir adam da ona yardım etmek için evine getirmiştir. Soru, evdeki küçük çocuk tarafından gelen yaralıya sorulmuş, işitir de soruyu tam şekilde cevaplamıştır. (14b) canı sıkılan bir gencin yengesine sorduğu sorudur. Yengesi de kuşla avlanması gerektiğini düşünerek tam cevapla karşılık vermiştir.

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi olumlu gerçek basit nk-soruları uzun ekilde cevaplanabilmelerine rağmen, sadece nk-ögesinin karşılığını içeren kısmî cevaplar da verilebilir. Bu durumda eğer nk-kelimesi bir hâl eki ya da başka bir ek almışsa cevaptaki sözcük ya da sözcük grubu da aynı ekleri alır. Olumlu gerçek basit nk-sorusundaki nk-kelimesi ile karşılığı olan cevap, cümlede aynı konumda yer alır:

- (15) a. A: *Kayak-ka barattınız ele?* (**Nere-ye** gidiyordunuz?)
B: *Balıkçı-ğa.* (**Balıkçı-ya.**) (D, s. 395)
- b. A: *Sen kay-dan kelgen kabarçısıñ, balam?* (Sen **nere-den** gelen habercisin, çocuğum?)
B: *Karkıra-dan.* (**Karkıra-dan.**) (MA, s. 17)
- c. A: *Ayталık, kayıktm tumşuğu bıyакка burulsa, anda Ala-Döböt kay tarap-ta kalat?* (Diyelim ki, kayığın burnu bu tarafa burulsa, o

zaman Ala-Döböt **hangi taraf-ta** kalır?)

B: *Bıyak-ta!* (**Bu taraf-ta!**) (DBCAD, s. 239)

d. A: *Kayerdiksın?* (**Nerelisin?**)

B: *Çüylük.* (**Çüylüyüm.**)

A: *A kim-din balası bolosun?* (**Ya kimin çocuğusun?**)

B: *Sağmaalı-nın...* (**Sağmaalı'nın...**)

A: *Kaysı Sağmaalı?* (**Hangi sağmaalı?**)

B: *Sasıkbaydın...* (**Sasıkbay'ın...**) (KS, s. 115)

(15a-d)'deki nk-sorularının cevapları sadece nk-ögesini karşılayan tek kelimelik kısa cevaplar şeklindedir. (15a)'da aldatılması üzerine evini, eşini terketmiş, kucağında küçük çocuğu olan kadını, birlikte yolculuk yaptığı bir adam gidecek yerlerinin olmadığını anlayıp evinde bir gece misafir etmiştir. Ertesi gün adam (konuşur) gitmeye hazırlanan kadına (işitir) yukarıdaki soruyu yöneltir. Kadın da sadece *kayakka* (nereye) nk-kelimesinin karşılığı olan *Balıkçığa* (Balıkçı'ya) sözcüğünü kullanarak cevap vermiştir. Kelimelerin her ikisi de yönelme hâli ekini almıştır. Manas destanından alınan (15b)'de Koşoy Han bir sorun çıkması üzerine Manas'ı çağırıp gelmesi için Aydar adlı çocuğu gönderir. Çocuk Manas'ın karargâhına vardığında o sırada Manas orada bulunmadığı için onu Manas'ın hanımı Kanıkey karşılar ve yukarıdaki soruyu sorar. Çocuk soruya tek kelimeyle karşılık verir. Sorudaki nk-kelimesiyle cevap sözcüğü aynı hâl ekini (ayrılma hâli eki) almıştır. (15c)'deki soru, babası ve bir grup adamla birlikte denize avlanmaya çıkan bir çocuğa kayıktakilerden biri tarafından sorulmuştur. Ala-Döböt (Ala-Köpek) deniz kıyısında bulunan köpeğe benzeyen bir tepenin adıdır. Çocuk soruya eliyle yönü göstererek ve *Bu tarafta.* diyerek cevap vermiştir. Sorudaki nk-kelimesi ile cevaptaki karşılığı olan kelime aynı eki, yani bulunma hâli ekini almıştır. (15d)'de bir kadın, oğlu Murat ve gelini Anar ile birlikte bir restorantta yemek yerlerken içeri pejmürde hâlde bir adam girer. Murat acıyıp adamı yemeğe çağırır ve aralarında yukarıdaki konuşma geçer. Adam Murat'a sırasıyla nereli olduğunu, kimin çocuğu olduğunu ve babasının kim olduğunu sorar. Murat'ın cevapları sadece sorudaki nk-kelimesinin karşılığı olan ögeyi içeren eksiltili cümle yapısına sahiptir. Yani sorular kısa şekilde cevaplanmıştır.

Karşılıklı konuşmalarda sadece bir nk-kelimesinden oluşan nk-soruları da kullanılır. Bu soruların da cevapları genellikle kısa şekildedir:

(16) a. A: *Kayda?* (**Nereye?**)

B: *Suuğa.* (Suya. / Atları sulamaya)

A: *Toktoğula. Anatay, sen üyünjö bar. Apañ kişine sırkoolop kalıptr.*

(Durun. Anatay, sen evine git. Annen biraz hastalanmış.) (EKT, s. 200)

b. A: *Kançasmar?* (**Kaçsınız? / Kaç kişisiniz?**)

B: *Kırkız, ake.* (Kırkız / kırk kişiyiz, ağabey.) (KAS, s. 21)

c. A: *Kantip kün körmöksüz?* (Nasıl geçineceksiniz?)

B: *İške kirem.* (İşe gireceğim.)

B: *Kayerge?* (Nereye?)

A: *Bir cerge ornoşormun.* (Bir yere yerleşirim.) (D, s. 396)

(16a-c)'deki nk-soruları sadece bir nk-kelimesinden oluşmuştur. (16a)'da çiftlikte çalışan birkaç çocuk atları sulamaya giderlerken çiftliğin amiri nereye gittiklerini sorar. Çocuklardan biri suya, yani atları sulamaya gittiklerini söyleyince amir annesi hastalandığı için Anatay adlı çocuğu evine gönderir. (16a)'da soru da cevap da tek kelimedenden oluşmuştur. (16b) birbiriyle kavga etmekte olan bir grup gence bir adam tarafından yöneltilmiş bir sorudur. Gençler de kırk kişi olduklarını söylerler. Buradaki soru ve cevap cümleleri de yine tek kelimedenden oluşmuştur. Sorunun amacı gençlere bir ders vermektir. Adam gençleri ikişer çubuk getirmeleri için ormana gönderir. Çocuklar gelince adam çubukların birer tanesini her birine kırdırır. Çubuklar kırılır. Adam sonra kırk çubuğu birleştirip kırmalarını ister. Bu sefer çubuklar kırılmaz. Adam bununla *Eğer birlik olursanız kırılmaz, yok olmazsınız, birbirinizle savaşarsanız yok olur gidirsiniz.* dersini verir. (16c) yalnız bir kadınla, ona yardım eden bir adam arasında geçmektedir. Kadının durumuna üzülen adam yukarıdaki soruları yöneltir. Konuşurun ikinci sorusu tek nk-kelimesinden oluşmuştur.

Olumlu gerçek basit bir nk-sorusunun olası cevaplarından doğru olanı, sorunun gerçek anlamını açık hâle getirir. Ancak bir sorunun cevabını bilmek, o sorunun sadece doğru cevaplarını bilmek anlamına gelmez. Bu, aynı zamanda doğru olmayan seçeneklerin de bilineceğini gösterir:

(17) a. A: *Uyağa kim çıgat?* (Yuvaya **kim** çıkacak?)

b. B: *Men.* (Ben.) (KE, s. 187)

(17)'deki olumlu gerçek basit nk-sorusu ile cevabı, Mukanbet, Tokun ve bir de hikâyeyi anlatan olmak üzere üç çocuğun başından geçen bir olayın anlatıldığı bir bağlamda kullanılmıştır. Çocuklar yuvasından düşmüş olan leylek yavrusunu tekrar yuvasına bırakmayı istemekte ve aralarında ahırın çatısındaki yuvaya kimin çıkacağını konuşmaktadırlar. Soruyu soran Tokun, cevabı veren ise Mukanbet'tir. Yuvasına çıkmak isteyen Mukanbet olduğuna göre, Tokun ile hikâyeye anlatıcısının yuvaya çıkmayacakları da anlaşılacaktır. Ayrıca (17a)'daki sorunun cevabının sadece dört seçeneği vardır: "*Ben.*" (Mukanbet), "*Sen.*" (Tokun.), "*Sen/Ben*" (hikaye anlatıcısı), "*Hiç birimiz çıkmayalım*". Cevap asla "*Annem çıksın.*" ya da "*Yağmur yağacak.*" gibi imkânsız ya da ilişkisiz bir cevap olmayacaktır. Yani bir nk-sorusunun alabileceği belli sayıda cevap cümlesi vardır.

(13-17)'deki olumlu gerçek basit nk-sorularının cevapları konuşurlara istenen bilgiyi sağlamıştır. Ancak bu her zaman böyle olmaz. Bazen işitir cevap vermekle

birlikte konuşura istediği bilgiyi sağlamaz:

(18) a. A: *Bul emne?* (Bu ne?)

B: *Emne ekenin men da bile albay catam.* (Ne olduğunu ben de bilemiyorum.) (KE, s. 167)

b. A: *Saal bolso, okubaym iştep ketem deçü elek. Birok oylop körgülöçü, calaŋ işke tuuluppu adam? Kaday deysin, Anatay?* (Birazcık zorlandığımızda, okumayacağım çalışacağım derdik. Fakat düşünün, sadece iş için mi doğmuş insan? Ne dersin, Anatay?)

B: *Bilbeym. (Bilmem.)* (EKT, s. 154-155)

c. A: *Munu kantip casağansız?* (Bunu nasıl yapmıştınız?)

B: *Ee, baldarım, anın kaysı birin aytasın.* (Ee, çocuklarım, onun hangi birini anlatacaksın.) (KS, s. 110)

d. A: *Asel ketip kalğan!* (Asel gitti!)

B: *Kayda ketti ele?* (Nereye gitti?)

A: *Men kaydan bileyin.* (Ben nereden bileyim.) (D, s. 329)

Yukarıda (18a-d)'deki sorularda iştir konuşura cevap vermiş, ancak istenen bilgiyi sağlamamıştır. (18a)'da üç çocuk okuldan köylerine dönerlerken horlamaya benzer bir ses duyarlar. Sesin neye ya da kime ait olduğunu anlamaya çalışırken içlerinden biri diğerlerine yukarıdaki soruyu sorar. Bir diğeri de bilmediğini söyleyerek cevap verir. Yani iştirin cevabı istenen bilgiyi vermez. (18b)'de savaş yılları olduğu için on beş, on altı yaşlarındaki çocukları geçici olarak okuldan alıp çiftliğe çalışmaya götürmek için çiftlik amiri okula gelmiştir ve çocuklarla konuşmaktadır. Amir onları neden götürmek zorunda olduklarını, okumanın önemini anlattıktan sonra Anatay adlı çocuğun fikrini almak için yukarıdaki soruyu sorar. Çocuk ise bilmediğini söyleyerek cevap verir. (18c)'de genç bir karı koca başka bir köydeki akrabalarını ziyarete giderler. Orada ev sahibi adamın mezara koymak için yaptığı taşan heykelleri, büstleri görünce kadın adama heyecanla bunları nasıl yaptığını sorar. Ancak adam *Hangi birini anlatacaksm.* diyerek, dolaylı olarak bunu anlatmanın çok uzun süreceğini belirtip bilgi vermez. (18d)'de genç adam sevdiği kızı görebilmek için evlerinin önünde oyalanmaktadır. O sırada kızın kız kardeşi dışarı çıkar ve ablasının gittiğini söyler. Adam nereye gittiğini sorar, ancak istediği bilgiyi alamaz. Küçük kız *Bilmiyorum.* anlamındaki retorik yansımali soruyla karşılık verir.

Olumlu gerçek basit nk-sorularında iştir sorunun istediği bilgiden farklı bir bilgi vererek soruyu dolaylı biçimde de cevaplayabilir:

(19) a. A: *Askerden kaçan keldin ele?* (Askerden ne zaman geldin?)

B: *İştegenime eki cıl bolup kaldı.* (Çalışmaya başlayalı iki yıl oldu.) (D, s. 371)

b. A: *Yeğordun ögöy ata ekenin kaydan bilesin?* (Yegor'un üvey baba

olduğunu **nereden** biliyorsun?)

B: *Al eç kimge caşıruun emes.* (Bu hiç kimseye gizli değil.) (KTN, s. 29)

c. A: *Apa, atam kayda?* (Anne, babam **nerede**?)

B: *Üydö emes.* (Evde değil.)

Yukarıda (19a-c)'deki soruların cevapları doğrudan değil, dolaylı olarak bilgi vermektedir. (19a)'da birlikte askerlik yapmış olan iki arkadaş yıllar sonra karşılaşmışlar ve eskilerden konuşmaktadırlar. Bu arada konuşur işitire askerden ne zaman geldiğini sorar. İşitir doğrudan *İki yıl oldu.* demek yerine *Çalışmaya başlayalı iki yıl oldu.* diyerek *İşe askerden geldikten sonra başladım. İşe başlayalı iki yıl oldu. O halde aaskerden geleli de iki yıl oldu.* şeklinde bir zihinsel düşünce sürecine yol açan bir cevap vermiştir. (19b)'de çocukluk arkadaşı olan Osmon (konuşur) ve Nina (işitir) yıllar sonra karşılaşınca sohbet etmeye başlarlar. Nina üvey babasından bahsedince, Osmon aşkınlıkla yukarıdaki soruyu sorar. Nina da bunun kimseye gizli olmadığını söyleyerek aslında Yegor'un üvey babası olduğunu herkesin bildiğini, dolayısıyla kendisinin de öğrendiğini söylemiştir. (19c)'de konuşur (çocuk) işitire (annesine) babasının nerede olduğunu sormakta, işitir ise doğrudan nerede olduğunu bilmediğini söylemek yerine evde olmadığını söyleyerek dolaylı şekilde cevap vermektedir.

Soru ve cevap cümleleri, aralarında anlamsal ve biçimsel bağ bulunan, birbirinden ayrılmaz yapılardır. Oysa bazen soruyla cevabın gerek şekil gerek anlamca örtüşmediği, ilgisiz bir cevabın verildiği veya bir soruyla cevaplandığı olur. Yani olumlu gerçek basit nk-sorularında konuşur, beklentisi dışında çok farklı cevaplar da alabilir. Bu tür cevaplar konuşurun sorusundaki önermenin doğru olmadığı, işitirin bilgi vermek istemediği, işitirin fiziksel ya da ruhsal sıkıntı içinde olduğu ya da olayların/durumların beklenildiği gibi gerçekleşmediği durumlarda görülür:

(20) a. A: *Menin kızımın içiği eken, kaydan aldınız?* (Benim kızımın kürküymüş, **nereden** aldınız?)

B: *Sizdin kızınızdıki emes.* (Sizin kızınızınki değil.) (KEC, s. 68)

b. A: *Emne boldu?* (Ne oldu?)

B: *Kelgen cok.* (Gelmedi.) (KEC, s. 187)

c. A: *Kimdin balasıñar? Kaydan kelatasınar?* (**Kimin** çocuğusunuz? **Nerden** geliyorsunuz?)

B: *Kursağımız açtı, nan bergileçi.* (Karnımız acıktı, ekmeğinizi lütfen.) (AKE, s. 48)

d. A: *Kake, bayagünkü ciğit kayda işteyt?* (Kake, o günkü delikanlı nerede çalışıyor?)

B: *Anın keregi emne, sağa?* (Onun gereği **ne**, sana?) (AK, s. 90)

(20a-d)'deki soruların cevapları konuşurun beklentisi dışında cevaplardır. Bir masaldan alınan (20a)'da bir delikanlı hanın kızını istemektedir. Bunun için bir oyun düşünür ve hanın kızının kürkünü ele geçirir. Sonra delikanlı hanın evine misafirlığe gider. Hanın hanımı delikanlının üzerindeki kürkü tanır ve kürkün kızına ait olduğunu hana söyler. Bunun üzerine han delikanlıya yukarıdaki soruyu sorar. Han kürkün kızına ait olduğundan emindir ve delikanlıya kürkü nereden aldığını sormaktadır. Delikanlı ise kürkün kızına ait olmadığını söyleyerek hanın beklentisini karşılamamıştır. Yine bir masaldan alınan (20b)'de bir kadın hanın oğluyula gece bir yerde buluşmak üzere anlaşmış, ancak hanın oğlu uyuyakalmış ve buluşmaya gidememiştir. Hizmetçisi kadına ne olduğunu sorduğunda aralarında geçen konuşma ve olayları duymayı beklemektedir. Ancak cevap hiç beklemediği şekilde *Gelmedi.* olmuştur. Beklenen eylem gerçekleşmemiş, bir şey de olmamıştır. (20c)'de iki çocuk oynarlarken köyden çok uzaklaşmışlar ve yollarını şaşırılmışlardır. Üç gün ormanda dolaştıktan sonra kalabalığın olduğu bir yerde kazanlarda yemek pişirildiğini görürler ve hemen oraya giderler. Onları görenler etraflarına toplanıp yukarıdaki soruları sorarlar. Çok aç olan çocuklar ise sorularla hiç ilgilenmeyip ekmek isterler. Dolayısıyla iştirin fiziksel ve ruhsal durumu da cevabın nasıl olacağını belirleyen bir etkidir. (20d)'de iki adam sohbet ederlerken konuşur birkaç gün önce gördüğü gencin nerede çalıştığını sorar. İştirin ise gencin nerede çalıştığını söylemek yerine *Ne yapacaksın?* anlamında bir soruyla karşılık vermiştir.

Bir sorunun nasıl cevaplanacağı, nasıl anlaşıldığına bağlıdır. Soruyu yanlış ya da farklı anlama, uygunsuz cevaplara yol açar. Sorunun nasıl anlaşılacağı ise sadece kullanılan sözcüklere bağlı değildir. Konuşurun vurgu, tonlama, beden dili, jest ve mimikleri, iştirin ruh hâli vb. dil içi ve dil dışı unsurlar da sorunun anlamına etki eder. Olumlu gerçek basit bir nk-sorusunun yanlış anlaşılması durumunda da cevap istenen bilgiyi vermeyecektir:

- (21) a. A: *Sen özün kimsin anda?* (Sen kendin **kimsin** o zaman?)
B: *Men Kazakmın.* (Ben Kazak'ım.)
A: *Cok, **kimdin** balası bolosun deym?* (Hayır, **kimin** çocuğusun, diyorum?)
B: *Aka-şeşeniñ balasımın.* (Erne babamın çocuğuyum.) (AKE, s. 87)
b. A: *A siz biyerde **kandayça** iştep kalğansız?* (Ya siz burada **nasıl** çalışmaya başladınız?)
B: *Anm tañdana turğan eç nersesi cok.* (Bunun şaşılacak bir tarafı yok.) (KTN, s. 27)

(21a)'da bir çocuk köye gelen askerle sohbet etmektedir. Çocuk askere bütün

delikanlıların Boynuzlu Geyik-Ananın (Müyüzdüü Buğu-Ene²) çocukları olduklarını söyler. Asker Boynuzlu Geyik-Ana'nın ne olduğunu sorar. Çocuk askerin Geyik-Ana'yı bilmemesine şaşırarak yukarıdaki soruyu sorar. *Kimsin?* sorusu bir kişinin mesleği, milliyeti, adı, kimin çocuğu olduğu gibi pek çok farklı konuyu sorabilir. Asker *Kimsin?* sorusunu milliyet olarak anlamıştır. Burada gerçek bir yanlış anlama söz konusudur. Ancak çocuk ikinci sorusuyla, ilk sorusunu açık hâle getirmiştir. (21b)'de hastalanıp hastaneye yatan bir genç çocukluk arkadaşının hastanede çalıştığını görünce arkadaşına yukarıdaki soruyu sorar. İştir (Nina), konuşurun (Osmon) şaşıracağı için soruyu sorduğunu düşünerek bunda şaşılacak bir şey olmadığını söylemiş, ardından sebebini uzun bir şekilde açıklamıştır. Osmon Nina'yı zengin bir Rus beyinin kızı olarak bildiği için kızın orada çalışmasına şaşırmıştır. Oysa Rus beyi Nina'nın üvey babasıdır. Nina aslında fakir bir adamın kızıdır. Eğer iştir, konuşurun oranın çok kötü şartları olan bir iş yeri olduğunu düşündüğü için bu soruyu sorduğunu düşünürse *Başka arğa cok. İsteşim gerek.* "Başka çare yok. Çalışmak zorundayım" şeklinde cevap verecektir. Eğer iştir, konuşurun orada nasıl çalışmaya başladığını sorduğunu düşünürse *İş için arz cazğan elem, kabul alındım.* "İş için başvurmuştum, kabul edildim" şeklinde cevap verecektir. Yani verilen cevap sorunun nasıl yorumlandığı ve kullanılan düşünce sistemiyle doğrudan bağlantılıdır.

Emir işlevine sahip olumlu gerçek basit nk-soruları cevap olarak temelde emredilen eylemin gerçekleştirilmesini bekler. Ancak yine de sözlü ya da eylem biçiminde cevap vermek veya çok farklı bir karşılık vermek tamamen iştirin tercihine bağlıdır:

- (22) a. A: *Emme kıykrasın, oy?* (Ne bağıyorsun, hey?)
 B: *Makul, makul, kıykrbaym.* (Tamam, tamam, bağırmıyorum.) (EKT, s. 185)
- b. A: *Mağa eki maşına gerek.* (Bana iki araba gerek.)
 B: *Bizde aşık maşına cok.* (Bizde fazla araba yok.)
 A: *Anı bilem.* (Onu biliyorum.)
 B: *Anda emme suraysın?* (O zaman ne soruyorsun?)
 A: *Anı men surap catkanım cok, raykomdun birinçi sekretarınmın buyruğu.* (Onu ben sormuyorum, parti ilçe başkanlığının birinci sekreterinin emri.) (AK, s. 96)

(22a-b)'deki sorular emir anlamına sahip nk-sorularıdır. (22a)'da biri lisede, diğeri daha alt sınıfta okuyan iki kardeşten ağabey okuldan bir kızı sevmekte ve ona bir mektup göndermek istemektedir. Bir gün kardeşine durumu anlatır ve mektubu kıza vermesini ister. Kardeşi bunu öğrenince bağıarak o kıızı bildiğini söyler. O zaman

² Kırgız boylarından biri olan Buğu boyunun totemidir. Geyikten türediklerine inanılır.

ağabey telaşla *Bağırma!* anlamındaki soruyu yöneltir. Kardeşi de hem sözel olarak emri kabul ettiğini belirtir hem de bağırma keserek istenen eylemi gerçekleştirir. (22b) bir iş yerinin amiri ile bir işçi arasında geçmektedir. İşçi amirden iki araba istemiş, amir de fazla arabalarının olmadığını söylemiştir. İşçi bunu bildiğini söyleyince amir *O zaman sorma!* anlamındaki soruyu ifade eder. İşçi ise kendisinin değil, sekreterin emri olduğunu belirterek cevap verir.

3.1.2. Olumlu sözde basit nk-sorularında cevap

Sözde sorular soru yapısına sahip olmakla birlikte gerçekten soru sormayan, dolayısıyla cevap beklemeyen sorulardır. Olumlu sözde basit nk-soruları da cevap beklemeyen, bir duygu ya da düşünceyi ifade eden sorulardır. Bu tür soruları konuşur bir başkasına ya da kendisine sorabilir. Duygu ve düşünceyi ifade etmek, çaresizlik, işin içinden çıkamama gibi durumları okuyucuya daha iyi yansıtabilmek amacıyla kullanılan bu soruları konuşur kendi kendine sorduğunda normal olarak cevaplanmaz. Bir başkasına yöneltildiğinde ise işitirin tercihine bağlı olarak cevaplandığı da görülür:

- (23) a. *Boor et menen teŋ kızbızdan emmeni ayaylı.* (Ciğerimiz olan kızımızdan **neyi** esirgeyelim.) (D, s. 328)
. *Üy satıp ala turğan akçanı men kaydan tabam!* (Ev satın alacak parayı ben **nere**den bulacağım!) (AK, s. 92)
c. *Emi Sansızbaydın betin kantip karaym.* (Şimdi Sansızbay'ın yüzüne **nasıl** bakacağım.) (KS, s. 132)
d. A: *Pritsepti kayra süyrötüp kayısı betim menen baram.* (Römorku tekrar sürükleyip hangi yüzle varacağım.)
B: *Bok cürök ekensin!* (Korkakmışsın!) (D, s. 353)

Yukarıdaki (23a-e)'deki nk-soruları olumlu sözde basit nk-sorularındır. (23a) bir kadının düğün konusunda konuşmaya gelen dünürünü gönderirken ifade ettiği bir cümledir. Cümle D-yapıda *Ciğerimiz olan kızımızdan hiçbir şeyi sakınmayız.* anlamına sahiptir. Kadının bunun ardından söylediği *Kudayğa şüğüür, kolubuz kuru emes.* "Allah'a şükür, elimiz boş değil" şeklindeki sözleri de bu düşünceyi desteklemektedir. (23b)'de Kaptığay adlı evli bir adamın Sakiş adlı kadınla ilişkisi vardır. Sakiş bir gün Kaptığay'a kendisine bakmak zorunda olduğunu, ev alabilmesi için para getirmesini söyler. Bunun üzerine Kaptığay yukarıdaki cümleyi ifade eder. Cümle konuşurun *Ben ev satın alacak parayı bulamam.* şeklindeki düşüncesini dile getirmektedir. (23c)'de bir kadın aç olduğunu söyleyen askere acıyıp evine almış, ancak sonra asker kadına tecavüz etmiştir. Güçlkle kendine gelen kadın kendi kendine yukarıdaki soruyu sormuştur. Soru *Artık Sansızbay'ın (kadının eşi) yüzüne bakamam.* anlamına sahiptir. (23d)'de kamyon şoförlüğü yapan bir adam iddiaya girip arabasını fazla yük

geçmemesi gereken yerden geçirmiş ve kaza yapmıştır. Eve öfkeli bir hâlde gelen adama eşi iş yerine gitmesini ve konuşmasını söyler, ancak adam duyacaklarından korktuğu için gitmeye çekinir. Adam eşine “Römorku yeniden sürükleyip gidecek yüzüm yok” anlamına sahip olan soruyu yöneltilir. Konuşur cevap beklememesine rağmen, işitir (eşi) korkak olduğunu söyleyerek karşılık vermiştir.

3.1.3. Olumsuz gerçek basit nk-sorularında cevap

Olumsuz gerçek basit nk-sorularının temel işlevi soru sormak ve bilgi almaktır. Bu nedenle olumsuz gerçek basit bir nk-sorusu mutlaka cevap bekler. Bu cevap tek kelimelik kısa bir cevap ya da açıklama şeklinde uzun bir cevap olabilir. Cevabın şeklini belirleyen sorulan sorunun içeriği, işitirin tercihi ve bilgi düzeyidir:

(24) a. A: *Ata! Baka sudan kantip üşüböyt?* “Baba! Kurbağa suda nasıl üşümüyor?”

B: *Oşondoy caralğan da, al. “Öyle yaratılmış o”* (KE, s. 26)

b. A: *Bayke emnege bizdi tüşürböyt?* “Ağabey niye bizi bindirmiyor?”

B: *Bayke oorup turat. “Ağabey hasta”* (D, s. 383)

c. A: *Ata, emne için kişiler cetişpeyt?* “Baba, niçin kişiler yetişmiyor?”

B: *Kolhozdu çöptön başka da kıçap turgan işteri köp. “Çiftliğin samandan başka da yapılacak işleri çok”* (KE, s. 48)

(24a-c)’deki sorular olumsuz gerçek basit nk-sorularıdır ve tümü cevaplanmıştır. (24a)’da bir çocuk ve babası çocukların eziyet ettikleri bir kurbağayı kurtarıp dereye bırakırlarken çocuk babasına yukarıdaki soruyu sorar. Babası kurbağanın öyle yaratıldığını söyleyerek cevap verir. (24b)’de bir adam aynı yaşadığı oğlunu görmek için sık sık gelmekte, arabasıyla kendi çocuğuyla birlikte başka çocukları da gezdirmektedir. Bir gün yine geldiğinde annesi oğlunu dışarı göndermemiştir. Çok üzülen adam geri dönerken sokaktaki diğer çocuklardan biri ablasına yukarıdaki soruyu sormuş, ablası da çocuğu ikna etmek için ağabeyin hasta olduğunu söylemiştir. (24c)’de çiftlikte çalışan bir ihtiyar yanındaki gence işçilerin yetişmediğini söyleyince genç (konuşur) bunun nedenini sorar. İhtiyar (işitir) neden olarak çiftlikte çok iş olmasını gösterir.

3.1.4. Olumsuz sözde basit nk-sorularında cevap

Olumsuz sözde basit nk-soruları gerçekten soru sormayan, bu nedenle de cevap beklemeyen sorulardır. Bu tür sorular da olumlu sözde basit nk-soruları gibi genellikle bir duygu ya da düşüncüyü ifade etmek amacıyla kullanılırlar:

- (25) a. *Kızmat degen bar, cigitter, kızmat. Bolboso dostor menen birge es aluunu kim kaalabasın. "Hizmet var, gençler, hizmet. Yoksa dostlarla birlikte dinlenmeyi kim istemez."* (FKT,s. 451)
- b. *Soğuş ötkön coldordo biz kança köprü kurbadık, kança ötkööl salbadık. "Savaşın geçtiği yollarda biz kaç köprü kurmadık, kaç geçit yapmadık."* (D, s. 390)
- c. *Bizdin cerde emmeler cok. "Bizim yerde neler yok."* (KAS, s. 21)

(25a-c)'deki sorular olumsuz sözde basit nk-sorulardır. (25a)'da dört eski okul arkadaşı yıllar sonra bir araya gelmiş, ev sahibi olan kişi diğerlerine bunca zaman gelmedikleri için sitem etmiştir. Bunun üzerine misafirlerden biri (konuşur) yukarıdaki cümleyi ifade eder. Soru, konuşurun *Dostlarla birlikte dinlenmeyi herkes ister.* şeklindeki düşüncesini bildirmektedir. (25b) konuşurun, evini terkeden bir kadına başından geçenleri anlatırken söylediği bir cümledir. Konuşur savaş yıllarında cepheye çağrılmış ve orada yol ustası olarak çalışmıştır. Yukarıdaki cümle de konuşurun *Savaşın geçtiği yollarda biz çok köprü kurduk, çok geçit yaptık.* şeklindeki düşüncesini yansıtmaktadır. (25c)'de ölmek üzere olan adam (konuşur) etrafındakilere son sözlerini söylemektedir. Konuşur yaşadığı yerden bahsederken *Bizim yerde her şey var.* anlamındaki yukarıdaki soruyu ifade eder.

Olumsuz sözde basit nk-soruları bir soru olarak değil, genellikle bir soruya cevap olarak ifade edilir. Bu durum, olumsuz sözde basit nk-sorularının bir düşünceyi bildirmenin en etkili yollarından biri olmasından kaynaklanmaktadır:

- (26) a. A: *Alıştı mı? "Aldılar mı?"*
B: *Men berip catkandan kiyin emne için alışpayt. "Ben verdikten sonra niçin almayacaklar."* (KTN, s. 39)
- b. A: *Anı menen işim emne. "Onunla işim ne."*
B: *Emne için işin bolboyt. "Niçin işin olmayacak."* (AK, s. 68)
- c. A: *Boluptur, sen meni naçalnik katarı sezesinbi? "Tamam, sen beni amirin olarak görüyor musun?"* (AK, s. 95)
B: *Emne için sezbeym. "Niçin görmeyeceğim."* (AK, s. 95)

(26a-c)'deki olumsuz sözde basit nk-soruları soru değil, cevap konumunda bulunmaktadır. Bir olumsuz sözde basit nk-sorusu ile cevap vermek için önceki soru bir E/H sorusu ya da bir nk-sorusu olmalıdır. Önceki soru onay sorusu ya da seçmeli soru olamaz. Çünkü onay soruları onay ya da ret, seçmeli sorular ise seçeneklerden birinin seçilmesini bekler. (26a)'da zengin bir Rus yardım görüntüsü altında öteden beri kin küttüğü fakir bir Kırgız baba oğula kendi kızıyla zehirli et ve yağ gönderir. Kızı gelince telaşla gönderdiklerini alıp almadıklarını sorar. Hiçbir şeyden haberi olmayan kızı da babasına *Ben verdikten sonra elbette alacaklar.* anlamındaki yukarıdaki soruyla karşılık verir. (26b)'de bir genç gece yolda giderken ay ışığında kavun karpuz

toplayan iş arkadaşlarına rastlar. Bu saatte orada ne yaptıkları, onları kimin gönderdiği, bunun neyin kavun karpuzu olduğu vb. sorular sorar. Çalışanlardan biri (konuşur) yukarıdaki soru vasıtasıyla onunla (neyin kavun karpuzu olduğuyula) işinin olmadığını belirtir. Buna karşılık işitir *Elbette onunla işin var.* anlamındaki düşüncesini yine soru vasıtasıyla ifade eder. (26c)'de aynı iş yerinde çalışmakta olan Kaptagay adlı konuşur, Aşır adlı işitirin eşini elinden almıştır. Ancak iş nedeniyle sık sık görüşmek zorundadırlar ve bu Kaptagay'ı rahatsız etmektedir. Bunu anlayan Aşır olanları tamamen unuttuğunu, eski eşinin kimi isterse onu sevebileceğini, bu konuda bir daha konuşmak istemediğini söyleyince konuşur yukarıdaki E/H sorusunu yöneltir. İşitir de "Elbette görüşüyorum" anlamındaki soruyla karşılık verir.

3.2. Çoklu Nk-Sorularında Cevap

3.2.1. Olumlu gerçek çoklu nk-sorularında cevap

Aynı soru cümlesi içinde birden fazla bilgi isteniyorsa ve dolayısıyla cümle birden fazla nk-kelimesi içeriyorsa bu tür cümlelere çoklu nk-soruları (multiple wh-questions) denir (Hagstrom, 2003: 197; Ginzburg, 1992: 371). Olumlu gerçek çoklu nk-soruları bilgi almak amacıyla sorulduğu için mutlaka cevap bekler. Bu tür soruların cevapları sorunun yapısına göre farklılık göstermekle birlikte cevap, nk-kelimeleriyle aynı olan öğelerin odaklandığı tek bir önerme içerir. Olumlu gerçek çoklu nk-soruları cevaplanırken her nk-kelimesinin istediği bilginin cevapta ayrı ayrı verilmesi gerekir. Ancak çoklu sorulardaki nk-kelimeleri yakın ya da benzer bilgi istediğinde, genellikle nk-kelimelerinden birine verilecek cevap yeterli olabilmektedir. Bununla birlikte cevabın şekli büyük ölçüde işitirin tercihinine bağlıdır:

- (27) a. A: *Atıj kim, çaşıj kaçada?* "Adın **ne**, yaşıj **kaç**?"
B: *Atım Ismayıl, çaşım on cetide.* "Adım **Ismayıl**, yaşıj **on yedi**."
(KEC, s. 115)
- b. A: *Kaydan aldıj, bul kimdiki?* "Nereden aldın, bu **kimin**?"
B: *Bul Üsöndükü, oynop turğun dep berdi.* "Bu Üsön'ün, oynayadur, diye verdi." (KE, s. 32)
- c. A: *Al, kayısı Düyşön, kimdi aytıp çatışat?* "O **hangi** Düyşön, **kimi** söylüyorlar?"
B: *Kolhozduj poçtoçusu, ece.* "Kolhozun **postacısı**, abla." (BM, s. 408)

(27a-c)'deki sorular olumlu gerçek çoklu nk-sorularıdır. Yolda karşılaşmış arkadaş olan iki genç arasında geçen (27a)'da konuşur işitire yukarıdaki soruyu sorar. İşitir de her iki nk-kelimesini de ayrı ayrı cevaplayarak adını ve yaşını söyler. (27a)'da nk-kelimelerinin cümledeki konumuyla cevaplarının konumu aynıdır. Cevapta önemli olan hangi bilginin odaklanacağıdır. Burada nk-kelimeleri yüklem konumundadır, bu

nedenle cevapları da yüklem konumunda yer almıştır. (27b)'de Üsön adlı çocuk arkadaşı Asek'e bir süre oynaması için oyuncak makinalı tüfeğini vermiştir. Asek eve gelince annesi yukarıdaki soruyu sorar. Çocuk da oynaması için Üsön'ün verdiğini söyleyerek her iki soruyu da cevaplamıştır. Cevap cümlesinde aslında sadece *kimdeki* nk-ögesinin cevabı yer almaktadır. Ancak bu aynı zamanda oyuncakçı nereden/kimden aldığını da açıkladığından tekrar etmeye gerek olmamıştır. (27c)'de köyde okul açılışı sırasında bir genç on kadar telgraf getirip okulun müdürüne verir. O sırada topluluktan biri bunları Düşön amcanın getirip getirmediğini sorunca ilkokul öğretmeninin adı Düşön olan başka biri (konuşur) onun hangi Düşön olduğunu, kimden bahsedildiğini sorar. Bunun üzerine telgrafları getiren genç (İşitir) onun çiftliğin postacısı olduğunu söyler. İşitirin cevabı çoklu sorudaki her iki nk-kelimesini de karşılamaktadır.

Aynı nk-kelimesinin iki ya da daha çok kullanımı ile oluşturulan olumlu gerçek çoklu nk-sorularında her iki nk-ögesi için tek bir cevap yeterlidir. Çünkü bu tür sorularda farklı eylem, olay ya da durum aynı nk-kelimesine bağlanmıştır:

- (28) a. A: *Al kim menen cürüp, kim menen baylanışçu ele?* (O kiminle dolaşıp kiminle ilişkiliydi?)
B: *Osmon menen ele köbürök başkanım körüp kalçumun.* (Daha çok Osmon ile dolaştığını görürdüm.) (KTN, s. 42)
b. A: *Emne içip emne ceyt?* (Ne yiyip ne içiyor?)
ssB: *Bilbeym.* (Bilmiyorum.)

(28a-b) aynı nk-kelimesinin iki kez kullanılmasıyla oluşturulmuş olumlu gerçek çoklu nk-sorularıdır. (28a)'da sorulan, *dolaşma* ve *ilişkili olma* eylemlerinin her ikisinin de *kiminle* gerçekleştiğidir. Bu nedenle cevap tek bir bilgiyi içermektedir. Böyle bir soru için örneğin *Al Osmon menen cürüp Arda menen baylanışçu ele.* (O Osmon ile dolaşıp Arda ile ilişkiliydi.) gibi bir cevap yanlış ve uygunsuz olacaktır. (28b)'de yeme içme, yani beslenme işi sorulmakta, dolayısıyla aslında tek bir bilgi istenmektedir. İşitir bilmediğini söyleyerek istenen bilgiyi vermemiştir.

Bununla birlikte her aynı nk-kelimeyi çoklu soru için tek bir bilgi yeterli değildir. Aynı nk-kelimesi farklı bilgiler isteyebilir:

- (29) a. A: *Kayda turup, kayda baratası?* (Nerede durup nereye gidiyorsun?)
B: *Könül burğanıyızğa kursantın, oluya ake. Birinçi kelgendik kılıp, bul cerdin kattaları menen cakşı taanışa albay catam. Sooda-satık kılıp, imala tüzgöngö özüñüzgö okşoğon beldüü kişiler kerek tura. Siz mağa uşul çağman cardam kılıp, kardar taap bere alaar bekensiz?* (İlgilenmenize memnun oldum ağabey. İlk kez gelip buranın önde gelenleri ile iyi tanışmıyorum. Ticaret yapıp anlaşma yapmak için sizin gibi güçlü kişiler gerekmiş. Siz bana bu yönden yardım edip müşteri bulabilir

miydiniz?) (KTN, s. 44)

b. A: *Kaysı küünü, kaysı cerde coluğabız?* (**Hangi** gün, **hangi** yerde / **nerede** buluşacağız?)

B: *Şeysembi küünü, Kızılayda coluğalı. (Salı* günü, **Kızılay**'da buluşalım.)

(29a-b)'deki olumlu gerçek çoklu nk-soruları aynı nk-kelimesini içermesine rağmen cevapta farklı bilgiler beklemektedir. (29a)'da hoca camide görünüşünden yabancı olduğu belli olan birini görür ve adamı yanına çağırıp yukarıdaki soruyu sorar. Soru Y-yapıda iştirin nerede durduğunu, nereye gittiğini sormakla birlikte, aslında bunları sormamaktadır. Böyle bir soru gerçekte *kimsin, nesin, nerelisin, soyun sopun nedir* vb. pek çok anlamı bir arada içermektedir. Bu nedenle iştir soruyu uzun bir açıklamayla cevaplamıştır. (29b)'de konuşur hem buluşacakları yeri hem de buluşma zamanını öğrenmek istemektedir. İştir cevapta her iki bilgiyi de vermiştir.

İki ya da daha çok kişinin farklı eylemler gerçekleştirdiği veya farklı durumlarda bulunduğu, iki ya da daha çok nesnenin farklı işlevler gördüğü vb. bir bağlamda olumlu gerçek çoklu bir nk-sorusu liste cevabını gerektirir:

(30) a. A: *Kim, emne bışırdı?* (**Kim**, **ne** pişirdi?)

B: *Aygül may tokoç bışırdı, Gülcan sorpo bışırdı, Cibek keks bışırdı.* (Aygül börek pişirdi, Gülcan çorba pişirdi, Cibek kek pişirdi.)

b. A: *Kaysı bölmö, kaysı tüskö boyolot?* (**Hangi** oda, **hangi** renge boyanacak?)

B: *Oturğan üy çasıl tüskö, zal kök tüskö, catkan üy kızıl tüskö, aşkana sarı tüskö boyolot.* (Oturma odası yeşil renge, salon mavi renge, yatak odası kırmızı renge, mutfak sarı renge boyanacak.)

c. A: *Kim, emne kılıp catat?* (**Kim**, **ne** yapıyor?)

B: *Ayşa idiş-ayak cuup catat, Gülcan kitep okup oturat, Akmat sabak okup oturat.* (Ayşa bulaşık yıkıyor, Gülcan kitap okuyor, Akmat ders çalışıyor.)

(30)'daki türde sorular cevapta en az iki çiftin olacağını önceden varsayar. (30a) masada çeşitli yemeklerin bulunduğu ve soru soranın çeşitli insanların yemek pişirdiğini bildiği bir bağlamda sorulabilecek bir sorudur. Cevap, beklendiği gibi sıralanan çiftlerden oluşmuştur. (30b) eve gelen boyacının ev sahibine sorabileceği türden bir sorudur. Ev sahibi, cevapta istenen bilgiyi sıralamıştır. (30c) ise bir babanın akşam eve geldiği ve çocuklarını göremediği bir bağlamda eşine yöneltebileceği bir sorudur. Eş cevapta çocukların her birinin ne yaptığını sıralamıştır.

3.2.2. Olumlu sözde çoklu nk-sorularında cevap

Olumlu sözde çoklu nk-sorularında konuşur soru sormamakta, soru vasıtasıyla duygu ve düşüncesini iletmektedir. Bu tür sorularda konuşur cevap beklememesine

rağmen işitirin cevap verdiği olur:

(31) a. *Emnege antip ayttım, kaday akım bar ele. (Neden öyle söyledim, ne hakkım vardı.)* (D, s. 384)

b. A: *Andaylarğa emnege coloyusun, alar menen emne için süylöşösün?* (Öylelerine niye yaklaşıyorsun, onlarla niçin konuşuyorsun?)

B: *Sen canağımı oyurğa albay ele koy, kiçine bala.* (Sen deminkini kafana takma, küçük oğlan.) (C, s. 204)

(31a-b)'deki sorular olumlu sözde çoklu nk-sorularıdır. (31a)'da bir adam başından geçenleri hatırlamaktadır. Bir gün tesadüfen ayrı yaşadığı, kendisinin babası olduğunu bilmeyen ve başkasına baba diyen oğluna rastlamış, sürekli onu görmeye başlamıştır. Bir keresinde çocuğa birlikte şehre gitmeyi, arabayı süsleyip dolaşmayı, sonra geri getirmeyi teklif etmiş, çocuk da kabul etmiştir. Adam yıllar sonra bu olayı düşünüp kendi kendine yukarıdaki soruyu sorar. Soru adamın «*Öyle söylememeliydim, buna hakkım yoktu*» şeklindeki düşüncesini dile getirmektedir. (31b)'de eşi askerde olan genç bir kadın köyün diğer gençleriyle işten sonra derede birbirlerini suya atarak eğlenmektedir. Bir gün Osmon adlı genç, kadını sürekli kucaklamaya, ona fazla yaklaşılmaya çalışınca kadın bağırılmaya başlar ve karşılıklı atışırlar. Buna çok kızan ve yengesini kıskanan çocuk yengesine yukarıdaki soruyu yöneltir. Soru konuşurun (çocuk) «*Öylelerine yaklaşma, onlarla konuşma.*» anlamındaki düşüncesini dile getirmektedir. İşitir de (yengesi) Osmon ve onun gibileri küçümseyen sözlerle karşılık vermiştir.

3.2.3. Olumsuz gerçek çoklu nk-sorularında cevap

Olumsuz gerçek çoklu nk-soruları gerçekten soru soran ve bu nedenle cevap bekleyen sorulardır:

(32) a. A: *Bul cigitti kim, emne için işke albay catıptır?* (Bu delikanlıyı kim, niçin işe almıyor?)

B: *Calkooluğunan eç kim işke albay catıptır.* (Tembelliğinden hiç kimse işe almıyormuş.)

b. A: *Kaysı okuuçu, emne için tapşırmasın atkarbadı?* (Hangi öğrenci, niçin ödevini yapmadı?)

B: *Aydar menen Aygül kıym bolğon için tapşırmasın atkarbadı.* (Aydar ile Aygül zor olduğu için ödevini yapmadı.)

(32a-b)'deki sorular olumsuz gerçek çoklu nk-sorularıdır. (32a) bir şirkete iş için başvuran bir gencin işe alınmadığı bir bağlamda, gençle ilgili olarak şirket yetkililerinden birinin diğer görevlilere sorduğu bir sorudur. İşitir sorudaki her iki nk-kelimesinin de istediği bilgiyi vermiştir. (32b) sınıfta öğretmenin öğrencilere yönelttiği bir sorudur. Ödevleri kontrol etmekle görevli olan öğrenci cevapta istenen bilgilerin

her ikisini de vermiştir.

3.2.4. Olumsuz sözde çoklu nk-sorularında cevap

Olumsuz sözde çoklu nk-soruları da tüm sözde sorular gibi, cevap beklemeden, duygu ve düşünce ifade etme aracı olarak kullanılan sorulardır:

(33) *Kim, emneni eñsebeyt...* (**Kim, neyi** arzulamaz...) (FKT, s. 457)

(33)'te doktor, tiyatrocü ve coğrafya öğretmeni olan üç kadın arkadaş mesleklerinden şikayet edip başka işler yapmak istediklerinden bahsederler. Bunun üzerine doktor olan kadın yukarıdaki *Herkes, her şeyi arzular.* anlamındaki olumsuz sözde çoklu nk-sorusunu ifade eder.

3.3. Yansımali Nk-Sorularında Cevap

Yansımali sorular aslında bir soruya karşılık olarak ifade edilmiş, yani kendisi cevap konumunda bulunan sorulardır. Ancak konuşmanın devamında bunlar da cevaplanırlar. Yansımali soru eğer önceki soruya yönelikse yansımali sorunun cevabı önceki sorunun doğru şekli olacaktır. Ancak yansımali soru farklı anlamlarda ve farklı amaçlarla da sorulmuş olabilir. Bu durumda cevapta istenen bilgi verilmelidir. Yansımali soruların cevabı da normal E/H ve Nk-sorularının cevaplarıyla aynı yapıya sahiptir:

(34) a. A: *Ak-Termeldin ıyık dabanı toñdurdubu?* (Ak-Termel'in kutsal geçidi dondurdu **mu**?)

B: *Ne dedin?* (**Ne** dedin?)

A: *Kar kalın Şer. Oy-Too tegiz ak. Col uusu çatış.* (Kar çok Şer. Dağ ova her yer apak. Yol çok zor.) (KAS, s. 214)

b. A: *Başı alınat! Erteñ başı alınat! Curttun aldında!* (Başı alınacak! Yarın başı alınacak! Halkın önünde!)

B: *Keçirgeysiz, atalık. Erk allayardıki.* (Affedin, başvezirim. Emir hünkârın.)

A: *Emne dedin?* (**Ne** dedin?)

B: *Sizdin çëçiminizge allayar makul emes dedim, atalık.* (Sizin kararınıza hünkâr razı değil dedim, başvezirim.)

A: *Emne?! Emmesine makul emes?! (Ne?! Nesine razı değil?!)* (SK, s. 110)

c. A: *Ee-e tetiği emne?* (Aa, şu **ne**?)

B: *Kana, emne?* (**Hani, ne**?)

A: *Tiğine, saraydm tuşundağı coldu karasañar.* (İşte, ahırın karşısındaki yola baksanıza.) (KE, s. 186)

d. A: *Ata, siz Mariyanı bilesizbi?* (Baba, siz Mariya'yı biliyor **musunuz**?)

B: *Kaysı Mariya? (Hangi Mariya?)*

A: *Bayağı Yeğordun ayalıçı. (Şu Yegor'un karısı.) (KTN, s. 18)*

(34a-d)'deki yansımali sorular önceki soruyu netleştirmeye, doğru anlamaya yönelik sorulardır. (34a)'da kapıya gelen işitirin titremesinden çok üşümüş olduğunu anlayan konuşur şaka yapmak isteyerek yukarıdaki E/H sorusunu sorar. İşitir soruyu tam anlamamıştır ve öfkeli bir şekilde sorduğu yansımali soruyla konuşurun sorusunu açık hâle getirmeye çalışmaktadır. Konuşur ise işitirin öfkesini anlayıp aynı soruyu sormaya cesaret edememiş ve ne demek istediğini açıklamıştır. Tarihî romandan alınan (34b)'de beylerden biri Hokant Hanı'na baş kaldırmış ve cezalandırılmasına karar verilmiştir. Hanlıkta görevli bir kişi (işitir) sert şekilde cezalandırılmasını, bir daha baş kaldıramamasını söyleyince o beyle rakip olan başka bir bey (konuşur) de öfkelenerek yarın başının alınacağını ifade eder. Buna karşılık işitir kararı hünkarın vereceğini söyler. İşitirin sözlerini tam olarak anlayamayan konuşur ne dediğini sorar. İşitir söylediklerini tekrarlar. Konuşur bu sefer de bunun nedenini sorar. (34c)'de üç çocuk okul çıkışı evlerine giderlerken biri yolda bir karaltı görür ve diğerlerine bunun ne olduğunu sorar. Bir diğeri tam olarak neyi sorduğunu anlamak için yansımali soruyla karşılık verir. Önceki çocuk da yansımali soruya cevap verip neyi sorduğunu hem eliyle işaret ederek gösterir hem de sözel olarak açıklar. (34d) bir baba ve hasta oğlu arasında geçmektedir. Baba oğul sohbet ederlerken, oğlu birden babasına Mariya adlı kadını tanıyıp tanımadığını sorar. Bu ani ve beklenmedik soru karşısında oğlunun tam olarak kimden bahsettiğini anlayamayan baba yansımali soruyu sorar. Oğlu da sorusunu açık hâle getiren sözlerle yansımali soruyu cevaplar.

Önceki soruyla ilgisi olmayan, farklı bilgiler isteyen yansımali sorularda cevap, istenen bilginin verilmesi şeklindedir. Ancak yine de cevabın nasıl olacağı konuşurun tercihi, bilgi düzeyine ve ruhsal durumuna bağlıdır:

(35) a. A: *Anda büldürkön terip bereyinbi?* (O zaman böğürtlen toplayıvereyim mi?)

B: *Kaydan?* (Nereden?)

A: *Mobu koktularadan.* (İşte şu vadilerden.) (KS, s. 152)

b. A: *Iya, kızım, sen kayda cürösün?* (Evet, kızım, sen nerelerde dolaşıyorsun?)

B: *Emme boldu, ata?* (Ne oldu, baba?)

A: *Kel, oturçu, kızım. Köptön beri beymaral oturup süylöşpöy da kettik.* (Gel, otur, kızım. Çoktan beri sakince baş başa oturup sohbet edemedik.) (KTN, s. 33)

(35a)'da anne, oğlu ve gelini başka bir köydeki akrabalarını ziyaret etmişler, arabalarıyla köyelerine dönmektedirler. Giderken biraz dinlenmek için bir yerde dururlar. O sırada gelin eşine yukarıdaki soruyu yöneltir. Adam eksiltili yansımali

soruyla böğürtleni nereden toplayacağını sorar. Gelin cevapta yansımali soruda istenen bilgiyi verir. (35b)'de genç bir kız gece gündüz ev yüzü görmeden köy köy dolaşıp halka eğitim vermektedir. Kız eve gelince babası yukarıdaki soruyu sorar. Kız ise babasının sorusuna cevap vermeyip tamamen farklı bir yansımali soruyla karşılık verir. Babası da cevapta uzun süredir oturup konuşamadıklarını söyleyerek konuşma isteğini belirtmiştir.

Retorik anlam bildiren yansımali sorular gerçekten soru sormadığı, bir duygu ya da düşünceyi belirttiği için iştir tarafından çoğunlukla cevaplanmaz. Tam tersine bu yansımali sorular kendisi bir cevap cümlesi niteliğine sahiptir. Bu tür yansımali sorularda olumsuz soru olumlu anlam, olumlu soru da olumsuz anlam bildirir:

(36) a. A: *Anı mağa aytsañız bolboybu?* (Onu bana söylemeniz olmaz mı?) (AK, s. 95)

B: *Emme üçün bolbosun.* (Niçin olmasın.) (AK, s. 95)

b. A: *Bul kim degen kişi, sen taanıbaysıñbı, Sapar?* (Bu kim, sen tanımıyor musun, Sapar?)

B: *Öz aylımdağı kişini kantip taanıbayın.* (Kendi köyümdeki kişiyi nasıl tanımayayım.) (A, s. 213)

c. A: *Coldon eç kim karmabaybı?* (Yolda hiç kimse durdurmaz mı?)

B: *Emnege karmayt.* Dokumentterinin baarı cayında. (Niye durdursunlar. Evrakların hepsi yerinde.)

A: *Kokus kolgo tüşsökçü?* (Ya yakalanırsak?) (AK, s. 99)

d. A: *Anan da kiyin-soñu uyatka kalıp cürbö?* (Sonra herkese kepaze olma?)

B: *Emnege kalmak elem uyatka?! (Niye olacakmışım kepaze?!)*

A: *Emi anı köröbüz.* (Tamam, onu göreceğiz.) (MU, s. 19)

(36a-b)'deki yansımali sorular olumsuz, (36c-d)'deki yansımali sorular ise olumlu yapıya sahiptir. (36a)'da bir iş yerinin sorumlusu çalışanlardan birine konuşulacak önemli şeyler olduğunu söyleyerek diğer çalışanlarla ne zaman bir araya geleceklerini sorar. Buna karşılık işçi (konuşur) toplanmalarına çok olduğunu söyleyerek konuyu kendisine söylemesini ister. Sorumlu kişi (iştir) de *Elbette olur.* anlamındaki olumsuz yansımali soruyla karşılık verir. (36b)'de üniversitede okuyan iki okul arkadaşı köylerine giderlerken bir adama rastlayıp selâmlaşırlar. Ayrıldıktan sonra adamla ilgili olarak gençlerden biri diğerine yukarıdaki soruyu sorar. İştir de *Elbette tanıyorum, çünkü bu adam bizim köylü.* anlamındaki olumsuz yansımali soruyla karşılık verir. (36c)'de iki genç Taşkent tarafına yük taşımak için hazırlanmaktadır. Aralarından biri yolda bir sorun çıkmasından, yakalanmaktan korkmaktadır. Diğerisi ise *Yakalanmayız.* anlamındaki yansımali soruyla düşüncesini belirtir. Buna karşılık önceki genç yansımali soruya yine bir soruyla karşılık vermiştir. Soru *Ya yakalanırsak, o zaman ne*

olacak? anlamına sahiptir. (36d)'de bir grup köylü su kanalı kazmaktadır. Başka yerlerde de başka köylüler çalışmaktadır. Köylülerden bazıları kendi yerlerinin yumuşak olduğunu söyleyip memnuniyetini belirtirken, bazıları da çamura battıklarını, sazın çok olduğunu söyleyerek şikayet etmektedir. Onları bir süre dinleyen bir genç öfkelenerek *Nasıl olursa olsun kazacağız. Ben tek başıma kazarım.* gibi sözler edince içlerinden biri (konuşur) yukarıdaki soruyu sorar. Önceki genç (iştir) *Kepaze olmam.* anlamındaki yansımali soruyla karşılık verir. Konuşur ise göreceklere söyleyerek cevap verir.

3.4. Retorik Nk-Sorularında Cevap

Retorik nk-soruları cevap beklememesine ve iştirin cevap vermesinin gerekip gerekmediğini gösteren hiç bir belirti taşımamasına rağmen, bazen iştirin tercihine bağlı olarak cevaplandığı olur. Retorik soru, ya retorik anlam iştir tarafından anlaşılmadığında ya da retorik anlam anlaşılmasına rağmen iştir söylenen düşünceyi onaylamak ya da reddetmek istediğinde cevaplanır:

- (37) a. A: *Men calğız kayda baram...* (Ben yalnız nereye gideceğim...)
B: *Andan kam sanaba, cariğim, bul oturğan el seni calğız attandırbayt.* (Ona üzülme, yiğidim, bu oturan halk seni yalnız atlandırmaz.) (SK, s. 61)
- b. A: *Eh-ee, balam, eki ağar ketip kelbey kaldı, men ölsöm kim kömöt, eldi kim surayt.* (Eee, çocuğum, iki ağabeyin gitti gelmedi, ben ölsüm kim gömecek, halkı kim idare edecek.)
B: *Cok, ata, Şuru köz kuştı tappasam da, ağalarım dım bir dareğin bilermim.* (Hayır, baba, Şuru gözlü kuşu bulamasam da, ağabeylerimden bir haber alırım.) (KEC, s. 72)

(37a-b)'deki retorik sorularda retorik anlam anlaşılmasına rağmen, iştir cevap vermeyi tercih etmiştir. Tarihî bir romandan alınan (37a)'da halkın önde gelenlerinden biri han oğlu Şerali'yi çağırıp ona Hokant Hanlığı'nın başındaki hanın kadına, eğlenceye düştüğünü, atalarının bin bir güçlkle kazandığı toprakların bir bir ellerinden gittiğini uzun uzun anlattıktan sonra Şerali'ye hanlığın başına geçme sırasının kendisine geldiğini, atlanmasını söyler. Şerali buna yukarıdaki soruyla karşılık verir. Konuşurun (Şerali) sorusu D-yapıda *Ben yalnız gidemem (bir şey yapamam).* anlamına sahiptir. İştir bu retorik anlamı anlamasına rağmen, konuşurun endişesinin yersiz olduğunu belirtmek isteyerek yukarıdaki cevabı vermiştir. Bir masaldan alınan (37b)'de ikisi büyük, biri küçük üç oğlu olan bir han bir gün düşünde acayip bir kuş görür. Han düşünce anlatınca iki büyük oğlu bu kuşu bulup getirmek için giderler. Yıllar geçer, küçük kardeş delikanlı olur, ancak büyük kardeşler gelmez. Han kaygıdan halkı yönetemez olur. Bunun üzerine küçük kardeş ağabeylerini bulup getirmek için babasından izin ister. Buna karşılık babası yukarıdaki *Ben ölsüm gömecek*

kimse yok, halkı idare edecek kimse yok. anlamındaki retorik soruyu sorar. Oğlu ise retorik anlamı anlamasına rağmen, gitme isteğini tekrarlamak için cevap verir.

(37)'deki retorik sorular olumlu yapıya sahiptir ve sorunun kutbuna zıt olarak olumsuz anlam bildirmektedir. Olumsuz yapıdaki retorik sorular ise D-yapıda olumlu anlam bildirir ve karşılıklı konuşmalarda genellikle cevap konumunda yer alır:

- (38) a. A: *Al emne, balam?* (O ne, çocuğum?)
 B: *Birtike aş-katık ele. Menin kolumdu uyaltpay, alıp koyuruz, ata.* (Biraz yiyecek. Uzatılan el geri çevrilmez, alın baba.)
 A: *Sen bersen kantip albay koyoyun, kızım.* (Sen verirsen nasıl almayayım, kızım.) (KTN, s. 35)
 b. *Coldo cürgöndö emneler bolboyt.* Yolda giderken **neler olmaz.** (D, s. 314)

(38a-b)'deki sorular olumsuz retorik nk-sorularıdır. (38a)'da bir kız, fakir bir adama yardım için biraz yiyecek götürmüştür. Retorik soru, kızın bunları almasını istemesi üzerine fakir adam tarafından ifade edilmiştir. Adam soru vasıtasıyla kıza, *Sen verirsen elbette alırım.* şeklindeki düşüncesini iletmiştir. (38b)'de bir şoför yolda kalan bir gazeteciye ricasına rağmen arabasına almaz. Bir süre sonra ikisi bir trende karşılaşırlar. Şoför utanarak gazeteciye o zaman kendisine kızmış olabileceğini belirtir. Gazeteci buna karşılık *“Yolda giderken her şey olur.”* anlamındaki cümleyi ifade eder.

3.5. Nk-Bildirme Sorularında Cevap

Hiçbir soru unsuru içermeyen, ancak içinde bulunduğu bağlam ve vurgusu gereği soru anlamını ifade eden nk-bildirme soruları, soru ögesi içeren normal nk-soruları gibi bilgi alma amacıyla soruldukları için cevap bekler. Daha çok karşılıklı konuşmalarda rastlanan bu sorular da normal nk-soruları gibi cevaplanırlar:

- (39) a. A: *Uşunday, hazrati... Uşunday...* (Öyle, hazret... Öyle...)
 B: *Misalı? (Meselâ?)*
 A: *Amir Temir! (Amir Temir!)* (SK, s. 93)
 b. A: *Çakırtıpsız, pañsat³ ake?* (Çağırılmışsınız, pañsat ağabey?)
 B: *Baatır. Ortoğö tüşçü kep bar.* (Yiğit. Düşünülmesi gereken konu var.) (SK, s. 32)
 c. A: *İñi, öziñ da beymaral kelip kalıpsıñ?* (Evet, kendin de rahat rahat gelmişsin?)
 B: *Bir maşına kerek, aksakal!* (Bir araba gerek, aksakal!) (AK, s. 66)

³ Hanlık zamanında beş yüz askerin başında duran kişinin rütbesi.

d. A: *İ cigit, oylonup kalıpsın? (Ee delikanlı, düşünceye dalmışsın?)*

B: *Akça tabıştın colun oylop catam. (Para bulmanın yolunu düşünüyorum.) (D, s. 320)*

(39a-d)'deki soru cümleleri hiçbir soru ögesi içermemelerine rağmen nk-soru anlamını bildirmektedir. (39a)'da konuşur (Kazıy) Nüzüp adlı beye yönetime geçecek kişinin özelliklerinin nasıl olması gerektiği konusunda uzun bir konuşma yapar. Nüzüp *Öyle mi?* diye sorunca Kazıy *Öyle, hazret.* diye cevap verir. Nüzüp buna karşılık yönetime geçebilecek kişiyi öğrenmek için D-yapısı *Mesela kim?* anlamına sahip olan soruyu sorar. Kazıy bağlam içinde bu anlamı anlamış ve uygun cevabı vermiştir. Tarihî romandan alınan (39b)'de Hokant Hanlığı karargâhından bir paşat, yüzbaşığı yanına çağırır. Yüzbaşı, kendisinden daha üst rütbedeki birine *Beni niçin çağırttınız?* şeklinde sorması uygun olmayacağı için daha nazik ve konumuna uygun bir şekilde aynı anlamı içeren sorusunu sormuştur. Paşat da konuşmaları gerektiğini söyleyerek cevap vermiştir. (39c)'de yük taşıma işinde çalışan bir genç araba almak için akşam geç vakit iş yerine gelir. Amiri yerinde bulamayan genç, bekçiye rastlar. Bekçi yukarıdaki *Niçin geldin?* anlamına sahip olan soruyu yöneltir, genç de cevapta gelişinin sebebini açıklar. (39d)'de başını eline yaslayıp düşünen bir genci gören iş arkadaşı şaka yapmak isteyerek yukarıdaki *Ne düşünüyorsun?* anlamındaki soruyu yöneltir. Soru D-yapıda *Niye/Ne düşünüyorsun?* anlamına sahiptir. İştir soruyu cevaplamış, ama doğru bilgiyi vermemiştir.

3.6. Nk-Sorularında Soruyu Soranın Verdiği Cevaplar

Konuşur nk-sorusunu bazen ikinci bir kişiden cevap almak için sormaz. Bu nedenle sorunun hemen ardından cevabını da kendisi verir. Konuşur bu yola cevabın herkes için açık olduğunu düşündüğü durumlarda başvurur. Ancak cevap iştir için her zaman belli olmayabilir:

- (40) a. *Samarkandı, Buharanın eesi kim? Amir Temir!* "Semerkant'ın, Buhara'nın sahibi **kim?** **Amir Temir!**" (SK, s. 102)
- b. *Anın tünkü tattuu uykusun, murun kim buzdu ele. Eç kim buzğan emes.* "Onun geceki tatlı uykusunu, daha önce **kim** bozdu. **Hiç kimse bozmadı.**" (KE, s.175)
- c. *Mna sen eki cıldık emgegişe Mahmodon emne aldın? Eç nerse.* "İşte sen iki yıllık emeğine -karşılık- Mahno'dan **ne** aldın? **Hiçbir şey.**" (A, s. 201)

Tarihî bir romandan alınan (40a)'da bir bey, gelen elçiye Nasurulla'nın amir olmadığını, Buhara'nın, Semerkant'ın asıl sahibinin başkası olduğunu anlatmak isteyerek yukarıdaki soruyu sormuştur. Soru, içinde geçtiği bağlamda gerçek soru anlamını bildirmektedir. Sorunun cevabını *Amir Temir.* diyerek konuşur yine kendisi

vermiştir. (40b)'de bir çocuk uyuyakalmış ve düşman sandıkları adamı elinden kaçırmıştır. Buna karşılık çocuğun arkadaşı, uyuyakalan çocukla ilgili olarak kendi kendisine yukarıdaki retorik soruyu sormuş, ardından da zaten sorunun D-yapıda barındırdığı anlamı, yani cevabı açıklamıştır. (40c)'de fakir bir Kırgız genç zengin bir Rus'un ineklerini gütmektedir. Bir gün ineklerden biri bataklığa saplanınca onu kurtarmaya çalışır, ancak kendisi de bataklığa saplanır. Tam boğulacakken bir Rus genci onu kurtarır. Mahno adlı ineklerin sahibini tanıyan Rus, Kırgız gence geri gitmemesini, yoksa Mahno'nun kendisini öldüreceğini söyler. Sohbet ederlerken Rus ikisinin de fakir olduğunu, ortak düşmanlarının zenginler olduğunu söyleyerek yukarıdaki soruyu ifade eder. Karşısındakinden cevap beklemeden cevabını da kendisi verir.

3.7. Nk-Sorularında Cevaba Karşı Cevaplar

Diğer soru türlerinde olduğu gibi nk-sorularında da verilen cevaba karşılık verilir. Bu karşılıklar kültürden kültüre değişmekle birlikte ortak özellikler de göstermektedir. Bunlar *evet*, *anlıyorum* vb. gibi belli bazı kelimeler olabileceği gibi *haa*, *hum*, *ii* vb. gibi bazı ünlemler biçiminde de olabilir:

- (41) a. A: *Emese munu aytçı, Ala-Döböt kay çağıbızda kaldı?* (Öyleyse şunu söyle, Ala-Döböt **hangi** tarafımızda kaldı?)
 B: *Mobu cakta!* (İşte şu tarafta!)
 A: *Tuurabı? (Doğru mu?)*
 B: *Mobu cakta!* (İşte şu tarafta!)
 A: *Emi taptıy! (Şimdi buldun!)* (DBCAD, s. 239)
 b. A: *Bulardın miñbaşısı bar beken?* (Bunların binbaşısı var mıymış?)
 B: *Miñbaşısı çok kol bolboyt!* (Binbaşısı olmayan ordu olmaz!)
 B: *Anı kaydan bilesiñ?* (Onu **nereden** biliyorsun?)
 B: *Kudaydın kuduretibi, körgöm, bek.* (Allah'ın kudreti mi, görmüştüm, bey.)
 A: *Gm. (Himm.)* (SK, s. 78)
 c. A: *Seni kim cibergen bul işke?* (Seni **kim** göndermişti bu işe?)
 B: *Özü... Karabek mırza özü...* (Kendisi... Karabek bey kendisi...)
 A: *Eñ sonun! (Çok güzel!)* (SK, s. 86)
 d. A: *Üy eesi kayda?* (Ev sahibi **nerede**?)
 B: *Üy eesi uşul görispolkom. Men alardın uruksaatsız eç nerse kıla albaym. Şaşpay koyo turunuz.* (Ev sahibi şu başkanım. Ben onlardan izinsiz hiçbir şey yapamam. Acele etmeden bekleyin.)
 A: *Aa, oşondoy dey... "Ya, öyle mi..."* (A, s. 165)

(41a)'daki soru, babası ve bir grup adamla birlikte ilk kez denize avlanmaya çıkan bir çocuğa kayıktakilerden biri tarafından sorulmuştur. Ala-Döböt (Ala-Köpek) deniz kıyısında bulunan köpeğe benzeyen bir tepenin adıdır. Çocuk soruya eliyle yönü göstererek ve *İşte şu tarafta.* diyerek cevap vermiştir. Bu yanlış cevap üzerine soruyu soran, *Doğru mu?* şeklinde bir soruyla karşılık vermiştir. Bu sefer çocuk yanlış söylediğini anlayıp başka bir yönü göstermiştir. Bu cevaba da doğru söylediğini belirten bir karşılık almıştır. (41b)'de şehrin kıyısına kalabalık düşman askeri gelmiş savaş için beklemektedir. Bunları gören bey (konuşur) yanındaki kişiye (iştir) bunların binbaşısının olup olmadığını sorar. İştir binbaşısı olmayan ordunun olmadığını söyler. Buna karşılık konuşur bir nk-sorusuyla bunu, yani ordunun binbaşısının olduğunu nereden bildiğini sorar. İştir gördüğünü söyleyince konuşur bu cevaba karşılık anladığını belirten bir ünlemle karşılık verir. (41c)'de yabancı bir kişi beyin atının karşısına çıkarak başına vurmuştur. Bunu çok büyük suç sayan bey yabancı kişiyi hemen yakalattır ve yukarıdaki soruyu sorar. Yabancı, korkarak bu işi kimin yaptırdığını açıklar. Bu cevaba bey *Çok güzel.* sözcükleriyle karşılık verir. Çünkü bey, yabancıya bu bilgiyi herkesin önünde söyleyip bu işi yaptıran beyi kötü duruma düşürmeyi düşünmektedir. (41d) ev kiralama, alım satım vb. işlerin yapıldığı resmî bir kurumda evi kiralamak isteyen adamın, evini kiraya vermek isteyen kıza yönelttiği bir sorudur. Kızın oturduğu evin sahibi devlettir ve kız evin yarısını bir adama kiraya vermek istemektedir. Resmî işlemler için sırada beklerken adam acele edip evin sahibini sorar. Kız soruya biraz öfkeli bir şekilde cevap verir. Konuşur da bu cevaba öfke ifade sözlerle karşılık verir.

4. Sonuç

Bu makalede Türk dilinin Kuzeybatı (Kıpçak) grubuna giren standart lehçelerinden biri olan Kırgız Türkçesinin soru cümlesi türlerinden biri olan nk-sorularının cevaplanma durumları ele alınmıştır. Çalışmada öncelikle cevap konusu genel olarak değerlendirilmiş, soru türlerine göre farklı cevaplanma biçimleri ortaya konulmuştur. Kırgız Türkçesinde genel olarak her soru türünün cevaplandığı görülmektedir. Buna göre E/H soruları *evet/hayır* ya da bu anlama gelebilecek onay ya da ret sözcükleriyle, yüklem tekranıyla kısa şekilde ya da bir açıklamayla uzun şekilde, yine doğrudan ya da farklı bilgilerle dolaylı şekilde cevaplanabilmektedir. Seçmeli sorular *bı* soru parçacığıyla oluşturulmasına rağmen *evet/hayır*'la cevaplanamadıkları, cevabın seçeneklerden biri, diğeri, her ikisi ya da hiçbirini olduğu görülmektedir. Onay sorularında cevap onay ya da ret şeklindedir. Genellikle cevap beklemeyen sorular olarak tanımlanan retorik sorular ise yine onay beklemekte ve genellikle de onaylanmaktadır.

Nk-sorularında cevap genellikle bir açıklama şeklinde görülürken tek kelimelik

kısa cevaplara da rastlanmaktadır. Her tür nk-sorusu olumlu ya da olumsuz, gerçek soru olduğu sürece mutlaka cevap bekler. Sözde nk-soruları ise cevap beklemez. Sözde soruların cevaplanıp cevaplanmayacağı iştirin tercihine bağlıdır. Nk-soruları cevaplandığında sorulan sorunun istediği bilginin niteliğine ve iştirin tercihine bağlı olarak uzun, kısa, doğrudan, dolaylı, doğru, yanlış, olumlu, olumsuz, tam ya da kısmî olarak cevaplanabilmektedir. Retorik nk-soruları ve retorik anlam bildiren yansımali nk-soruları normalde cevap beklemez, ancak iştirin tercihine bağlı olarak cevaplandıkları görülür. Kırgız Türkçesinde nk-sorularının cevaplarına da karşılık verildiği görülmektedir.

Eser Kısaltmaları

- A** *Anjemeler* (Hikâyeler), küçük hikâyeler. Capar SAATOV, (1990), *Ak Dil*, Frunze, s. 159-222.
- AK** *Ata Konuş* (Ata Yurdu), uzun hikâye. Capar SAATOV, (1990), *Ak Dil*, Frunze, s. 55-105.
- AKE** *Ak Keme* (Ak Gemi), hikâye. Çiğiz AYTMAOV, (1982), *Ak Keme*, Kırgızstan, s. 5-130.
- BM** *Birinçi Muğalim* (İlk Öğretmen), hikâye. Çiğiz AYTMAOV, (1982), *Ak Keme*, Kırgızstan, s. 403-447.
- C** *Camiyla* (Camiyla), hikâye. Çiğiz AYTMAOV, (1982), *Üç Tomdon Turgan Çıgarmalar*, I. Tom, Frunze, s. 195-253.
- D** *Delbirim* (Selvi Boylum), hikâye. Çiğiz AYTMAOV, (1982), *Ak Keme*, Kırgızstan, s. 310-402.
- DBCAD** *Deñiz Boyloy Cortkon Ala Döböt* (Deniz Boyunca Koşan Ala Köpek), hikâye. Çiğiz AYTMAOV, (1982), *Ak Keme*, Kırgızstan, s. 225-309.
- EKT** *Erte Kelgen Turnalar* (Erken Gelen Turnalar), hikâye. Çiğiz AYTMAOV, (1982), *Ak Keme*, Kırgızstan, s. 131-224.
- FKT** *Fudziyamada Kadir Tün* (Fudziyama'da Kadir Gecesi), drama. Çiğiz AYTMAOV, (1982), *Ak Keme*, Kırgızstan, s. 448-502.
- KAS** *Kök Asaba* (Gök Bayrak), roman. Tügölbay SIDIKBEKOV, (1989), Frunze.
- KE** *Keleşektin Eeleri* (Geleceğin Sahipleri), hikâyeler, masallar. A. KIDIROV, D. SULAYMANOV (Haz.), (1976), Frunze.
- KEC** *Kırgız El Comoktoru* (Kırgız Halk Masalları), masal. Batma KEBEKOVA, Anar TOKOMBAYEVA (Haz.), (1975), Frunze.
- KS** *Kupuğa Sır* (Mahrem Sır), uzun hikâye. Capar SAATOV, (1990), *Ak Dil*, Frunze, s. 105-158.
- KTN** *Kayradan Tiygen Nur* (Yeniden Yansıyan Işık), uzun hikâye. Capar SAATOV, (1990), *Ak Dil*, Frunze, s. 10-55.
- MA** *Ayköl Manas* (Alp Manas), destan. Calil SADIKOV, (1995), Bişkek.
- MU** *Muras* (Miras), romanlar ve uzun hikâye. Öskön DANİKEYEV, (1990), Frunze, s. 5-244.
- SK** *Sıngan Kılıç* (Kırılan Kılıç), tarihî roman. T. KASIMBEK, (1998), Bişkek.

Kaynaklar

- ABDUVALİYEV, İ., T. SADIKOV, (1997) *Azırkı Kırgız Tili*, Bişkek.
- ALONI, Maria, Alastair BUTLER, Paul DEKKER, (2007) *Questions in Dynamic Semantics*, Emerald Group Publishing.
- ÅQVİST, Lennard, (1973) "Modal Logic with Subjunctive Conditionals and Dispositional Predicates", *Journal of Philosophical Logic* 2, pp. 1-76.
- AJDUKIEWICZ, Kazimierz, (1974) *Pragmatic Logic*, Reidel.
- BAYTOK, Aysel, (2013) *Kırgız Türkçesinde Soru*, Yayınlanmamış Doktora tezi, Ankara.
- BELNAP, N. D., (1969a) "Åqvist's corrections-accumulating question sequences", in *Philosophical Logic*, ed. J. W. DAVIS, pp. 122-134.
- BELNAP, N. D., T. B. STEEL, (1976) *The Logic of Questions and Answer*, London.
- BELNAP, N. D., (1983), "Approaches to the semantics of questions in natural language (I)", *Meaning, use, and interpretation of language*, ed. R. BAUERLE, C. SCHWARZE, A. von STECHOW, Walter de Gruyter, pp. 22-29.
- CAPAROV, A., (1979) *Kırgız Tilinin Sintaksisi*, Frunze.
- GALAMBOS, James, A., John B. BLACK, (1985) "Using Knowledge of Activities to Understand and Answer Questions", *The Psychology of Questions*, ed. Arthur C. GRAESSER, John B. BLACK, London, pp. 157-191.
- GINZBURG, Jonathan, (1992) "Questions Without Answers, Wh-Phrases Without Scope: A Semantics for Direct Wh-Questions and Their Responses", in *Situation Theory and its Applications*, ed. Robin COOPER, Kuniaki MUKAI, Jon BARWISE, John PERRY, CSLI.
- GINZBURG, Jonathan, Ivan A. SAG, (2000) *Interrogative Investigations*, Stanford, California.
- GREEN, N., S. CARBERRY, (1992) "Conversational implicatures in indirect replies", *Proceedings of the 30th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics*, pp. 64-71.
- GRAESSER, A.C., (1985) "An Introduction to the Study of Questioning", *The Psychology of Questions*, ed. Arthur C. GRAESSER, John B. BLACK, London, pp. 1-14.
- HAGSTROM, P. (2003) *What questions mean*, *Glott International*, V. 7/8, September/ October, ss. 188-201.
- HAMBLIN, C.L., (1958) "Questions", *Australian Journal of Philosophy*, 36, pp. 159-168.
- HAMBLIN, C.L., (1971) "Mathematical models of dialogue", *Theoria*, 37: 130-155.
- HAN, Chung-hye, (2000) *The Structure and Interpretation of Imperatives: mood and force in universal grammar*, Routledge.
- HARRAH, David, (1963) *Communication: A Logical Model*, MIT Press, Cambridge.
- HARRAH, David, (1984) *The Logic of Questions*.
- HARRAH, David, (2002) "The Logic of Questions", in *Handbook of Philosophical Logic*, ed. Dov M. GABBAY, Franz GUENTHNER, C. 8.
- HEBERT, Raymond J., Nikolas POPPE, (1963) *Kırghız Manual*, Indiana University, Bloomington.
- HIGGINBOTHAM, James, (2003), "Interrogatives", In *Semantics: Critical Concepts in Linguistics*, ed. Javier GUTIERREZ-REXACH, Routledge, pp. 386-417.
- HIGGINBOTHAM, James, (1996) "Interrogatives", In *The view from building 20: essays in linguistics in honor of Sylvain Bromberger*, ed. Keneth Hale and Samuel Jay Keyser, Third printing, pp. 119-228.
- HINTIKKA, J. (1983) "New Foundations for a Theory of Questions and Answers", in *Questions and Answers*, ed. F. KIEFER, pp. 159-190.
- HUALDE, José Ignacio, (1992) *Catalan*, Routledge.

- KARTTUNEN, Lauri, (1977) "Syntax and Semantics of Questions", in *Linguistics and Philosophy*, V. 1, Issue 1, pp. 3-44.
- KIRGIZ *Adabiy Tilinin Grammatikası*, (1980) red. C. KUDAYBERGENOV, Kırgız İlimler Akademiyası Til cana Adabiyat İnstitutu, Frunze.
- KIRGIZ *Tilinin Grammatikası*, (1964) Kırgız İlimler Akademiyası Til cana Adabiyat İnstitutu, Frunze.
- KORNFİLT, J., (1997) *Turkish*, Routledge.
- KUBIŃSKI, T., (1980) *An Outline of the Logical Theory of Questions*, Akademie Verlag, Berlin.
- PIWEK, Paul, (1997) *What is Answer? That is Question*, IPO/TUE: Center for Research on User-System Interaction, The Netherlands.
- ROHDE, Hannah, (2006) "Rhetorical Questions as Redundant Interrogatives", *San Diego Linguistic Papers*, Issue 2, Paper 7, University of California, pp. 134-168.
- TESCHNER, Richard, V., Eston Earl EVANS, (2007) *Analyzing the Grammar of English*, Georgetown University Press.
- WIŚNIEWSKI, Andrzej, (1995) *The Posing of Questions*, Dordrecht, Boston, London.
- WIŚNIEWSKI, Andrzej, (1997) "Some Foundational Concepts of Erotetic Semantics", in *Knowledge and Inquiry*, ed. Matti Sintonen, Amsterdam, Atlanta, pp. 181-212.

Aysel Baytok

Yrd. Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü Öğretim Üyesi.

Adres: Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, B-Blok, Kat 1, Kınıklı kampüsü, Pamukkale (Kınıklı) / DENİZLİ.

E-posta: ayselbaytok@gmail.com

Yazı bilgisi:

Alındığı tarih: 30 Nisan 2013

Yayına kabul edildiği tarih: 18 Temmuz 2013

E-yayın tarihi: 15 Haziran 2014

Çıktı sayfa sayısı: 32

Kaynak sayısı: 36